

BOJOS^{pel} PATRIMONI

UN VIATGE AL NOSTRE PASSAT A TRAVÉS DE 25 MONUMENTS CLAU

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

SÀPIENS

Com a casa

Com una reina, com un rei

Visita La Ruta del Cister

Poblet, Vallbona i Santes Creus

Els monestirs reials de Catalunya

Compra't el
carnet de la Ruta
per només 15€

Abans de visitar aquests espais, informa't sobre les mesures de seguretat.

GAUDIU DEL PATRIMONI!

Enguany ha estat i estarà marcat pel terrible impacte de la pandèmia en la nostra societat. Els estralls de la COVID-19 han estat ferotges i segurament s'allargaran en el temps. La durada dependrà dels avenços científics per eliminar el virus o minimitzar-ne els efectes. De tots és sabut que el sector de la cultura ha estat dels més damnificats, i també el del patrimoni cultural.

Museus, monuments, arxius i altres equipaments patrimonials del país van tancar les portes durant el confinament, i també van patir conseqüències econòmiques. Malgrat tot, els professionals del patrimoni, com els de la cultura en general, hem continuat treballant per divulgar, d'una manera virtual, la nostra història, el nostre art, el nostre patrimoni. Hem obert les portes dels museus, hem recorregut virtualment jaciments i monuments, hem creat ginys per acostar el nostre passat als més petits i hem explicat històries apassionants que s'amaguen darrere dels objectes museístics i dels documents dels arxius.

Els equipaments patrimonials van tornar a obrir les portes i ho van fer seguint molt acuradament les mesures de seguretat establertes, esdevenint espais segurs. Amb l'objectiu de fomentar aquest retorn a la visita i animar la ciutadania a retrobar-se amb els seus, la seva història i la seva identitat en espais segurs, vam decidir treballar per reprendre les visites, creant un seguit d'actuacions, atenent bàsicament el públic de proximitat, el públic del país. En definitiva, ens vam sumar a la campanya de Turisme *Gaudeix de Catalunya amb els cinc sentits*, que reflectia molt bé el que necessitàvem, que els catalans i les catalanes tornessin a gaudir del patrimoni cultural amb tots els sentits. A partir d'aquí, vam planificar un seguit d'accions, entre les quals hi ha aquesta guia de patrimoni que ha elaborat el Grup Som-Sapiens.

Al nostre entendre, és una representació acurada del patrimoni. No pot ser-hi tot i és per això que s'hi ha intentat acollir el patrimoni que pot cridar més l'atenció, algun d'espectacular, d'altres de rellevants per la temàtica. La selecció s'estén pel territori perquè volem que viatgeu per Catalunya i visiteu la riquesa patrimonial que tenim. Catalunya té molt de patrimoni i molt bo.

De ben segur, la situació actual se superarà, i iniciatives com aquesta guia contribuiran a millorar el nostre patrimoni, perquè ajudaran a fer que la ciutadania se'l senti seu, l'estimi i contribueixi a conservar-lo. Entre tots plegats –govern, entitats privades, associacions i ciutadania– hem d'estendre la conservació, el coneixement i l'explotació del patrimoni.

D'aquesta crisi n'hauríem de sortir amb un major coneixement i popularització del nostre patrimoni i, per tant, de la nostra identitat. Us convidem a gaudir del nostre patrimoni cultural amb els cinc sentits, en espais segurs i saludables.

EQUIPAMENTS PATRIMONIALS

MUSEUS I MONUMENTS

COMARQUES GIRONINES

- **1 Ciutat ibèrica d'Ullastret**
Ullastret, Baix Empordà
- **2 Parc Arqueològic de les Coves Prehistòriques de Serinyà**
Serinyà, Pla de l'Estany
- **3 Monestir de Ripoll**
Ripoll, Ripollès
- **4 Castell de Montsoriu**
Arbúcies, la Selva
- **5 Calls jueus de Besalú i Girona**
Garrotxa i Gironès
- **6 Museu de la Pesca**
Palamós, Baix Empordà
- **7 Museu d'Art de Girona**
Girona, Gironès

ÀMBIT METROPOLITÀ

- **8 Ciutat romana de Baetulo**
Badalona, Barcelonès
- **9 Esglésies de Sant Pere**
Terrassa, Vallès Occidental
- **10 Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya**
Terrassa, Vallès Occidental
- **11 Museu Nacional d'Art de Catalunya**
Barcelona, Barcelonès
- **12 Museu d'Història de Catalunya**
Barcelona, Barcelonès
- **13 Museu d'Arqueologia de Catalunya**
Barcelona, Barcelonès

PENEDÈS

- **14 Museu d'Arqueologia de Catalunya**
Olèrdola, Alt Penedès
- **15 Casa Museu Pau Casals**
El Vendrell, Baix Penedès
- **16 Museus de Sitges**
Sitges, Garraf

CAMP DE TARRAGONA

- **17 Reial Monestir de Santes Creus**
Aiguamúrcia, Alt Camp
- **18 Cartoixa d'Escaladei**
La Morera de Montsant, Priorat
- **19 Modernisme de Reus. Institut Pere Mates**
Reus, Baix Camp
- **20 Museu Nacional Arqueològic de Tarragona**
Tarragona, Tarragonès

TERRES DE L'EBRE

- **21 Celler cooperatiu de Pinell del Brai**
El Pinell del Brai, Terra Alta
- **22 Museu de les Terres de l'Ebre**
Ampostà, Montsià

COMARQUES CENTRALS

- **23 Santuari del Miracle**
Riner, Solsonès
- **24 Museu Arqueològic de l'Esquerda**
Roda de Ter, Osona

PONENT

- **25 Ciutat ibèrica del Molí d'Espígol**
Tornabous, Urgell
- **26 Conjunt d'art rupestre de la Roca dels Moros del Cogul**
El Cogul, les Garrigues

ALT PIRINEU I ARAN

- **27 Esglésies romàniques del Pallars Jussà / Vall de Boí**
Pallars Jussà - Alta Ribagorça
- **28 Ecomuseu de les Valls d'Àneu**
Esterri d'Àneu, Pallars Sobirà

Monuments

Museus

1/ CIUTAT IBÈRICA D'ULLASTRET
[Ullastret, Baix Empordà]

LA CAPITAL DELS INDIGETS

ELS INDIGETS VAN AIXECAR SOBRE EL PUIG DE SANT ANDREU UNA CIUTAT RICA I PRÒSPERA, FLANQUEJADA PER UNA MURALLA IMPONENT. AQUEST JACIMENT JUNT AMB EL DE L'ILLA D'EN REIXAC SÓN L'HÀBITAT MÉS GRAN QUE S'HA DESCOBERT FINS AVUI A CATALUNYA.

UNA GRAN MURALLA abraçava el nucli de població format sobre el puig de Sant Andreu d'Ullastret. Amb prop de 6.000 habitants, entre els segles IV i III aC ja no era un simple poblat, era una autèntica ciutat que dominava un extens territori i que comerciava amb la colònia grega d'Empúries. Era la capital de la tribu dels indigets, l'assentament ibèric més gran que s'ha descobert a Catalunya.

Els indigets ocupaven les actuals comarques de l'Empordà i la Selva. Van començar a construir la ciutat d'Ullastret durant la primera meitat del segle VI aC, sobre un antic poblat de l'edat del ferro. En dos-cents anys, el nucli havia triplicat la superfície i es dividia en dos assentaments que aprofitaven dos turons: el Puig de Sant Andreu, el principal, i l'Illa d'en Reixac, més petit, situat a tres-cents metres de distància. Al nord dels dos indrets hi havia la necròpolis del Puig de Serra.

Ullastret va viure el moment d'esplendor abans que arribessin els romans. Amb una planificació urbanística pròpia d'un *oppidum* —assentament preromà fortificat—, en destaquen obres públiques com la muralla, els temples i les cisternes,

i algunes residències que pertanyien a famílies aristocràtiques. Els seus habitants eren principalment agricultors i ramaders, però també explotaven mines i pedreres, comerciaven amb les comunitats properes i es beneficiaven d'una bona relació amb la veïna Emporion, que va contribuir al seu desenvolupament.

Museu d'Arqueologia de Catalunya - Ullastret

El Puig de Sant Andreu alberga la seu a Ullastret del Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC), un museu monogràfic on s'exposen les principals troballes arqueològiques que s'han localitzat al jaciment. Artesania, eines, monedes, àmfores, restes funeràries... ens expliquen com vivien els indigets en aquesta zona.

MUSEU D'ARQUEOLOGIA DE CATALUNYA - ULLASTRET

Afores, s/n. Ullastret | Tel. 972 17 90 58
www.macullastret.cat | Entrada general: 5 euros

1/ Caps tallats

Una de les troballes més excepcionals del jaciment són els caps tallats, que testimonien el costum dels ibers d'exhibir cranis enclavats a les façanes de les cases com a trofeus de guerra.

2/ Ullastret en 3D

El museu inclou una sala on es projecta un audiovisual immersiu, que permetrà als visitants passejar, gràcies a una moderna recreació virtual, pels carrers d'Ullastret tal com era fa dos mil anys.

2/ PARC ARQUEOLÒGIC DE LES COVES PREHISTÒRIQUES DE SERINYÀ [Serinyà, Pla de l'Estany]

EL QUEIXAL MÉS ANTIC

MÉS DE 200.000 ANYS D'OCUPACIÓ, TRES GRUPS HUMANS DIFERENTS I LES RESTES MÉS ANTIGUES DE CATALUNYA CONVERTEIXEN EL CONJUNT DE LES COVES DE SERINYÀ EN UN DELS JACIMENTS PREHISTÒRICS MÉS COMPLETS DEL NOSTRE PAÍS.

HOMO HEIDELBERGENSIS, *Homo neanderthalensis* i *Homo sapiens*. Tots van viure a les Coves de Serinyà entre el paleolític mitjà i l'edat del bronze. Diverses coves i abrics formen aquest parc arqueològic de la comarca del Pla de l'Estany que, amb una seqüència cronològica amplíssima, és imprescindible per estudiar la transició entre els neandertals i l'home modern.

Les cavitats principals són la cova de l'Arbreda, la cova de Mollet i la del Reclau Viver, totes visitables. S'han excavat continuadament des del 1944, quan el doctor Josep Maria Coromines va emprendre l'activitat arqueològica al Reclau Viver, si bé la zona de Serinyà s'estudiava i s'excavava des de mitjan segle XIX. A partir del 1970, es començarien a excavar també l'Arbreda, Mollet i altres coves secundàries.

Els primers pobladors de la zona van ser els preneandertals, l'*Homo heidelbergensis*, fa prop de 250.000 anys. Ho demostra un queixal localitzat a la cova de Mollet, que a dia d'avui és la resta humana més antiga de Catalunya. Té 215.000 anys! Després, fa entre 80.000 i 35.000 anys, hi

van viure els neandertals, també caçadors recol·lectors nòmades, que es desplaçaven constantment a la recerca d'aliments.

Del paleolític a l'edat del bronze

Finalment, va arribar l'*Homo sapiens*, que ens ha llegat la resta d'humà modern més antiga del país, un crani de prop de 22.000 anys d'antiguitat. Serinyà proporciona, de fet, la seqüència del paleolític superior més completa de Catalunya i una de les més completes de la península Ibèrica. A partir del neolític, les coves es tornarien a fer servir com a magatzem, en un temps en què ja vivíem en poblats i practicàvem l'agricultura i la ramaderia. Durant el neolític final i fins a l'edat del bronze, servien de lloc d'enterrament.

PARC DE LES COVES DE SERINYÀ

Ctra. C-66, s/n. Serinyà

Tel. 972 59 33 10 | www.plaestany.cat

Entrada general: 6 euros

1/ L'Arbreda

La cova de l'Arbreda és la més important del jaciment, per l'àmplia cronologia de les seves ocupacions, fa entre 90.000 i 16.000 anys. A més de restes humanes i animals, s'hi ha trobat ceràmica i indústria lítica de diversos períodes.

2/ Mollet

La cova de Mollet està formada per un primer abric, a tall de vestibul, seguit d'un corredor que s'endinsa en la roca. Famosa per la troballa d'una dent humana de 215.000 anys, també s'hi han localitzat restes d'animals com ossos, cavalls, cérvols, elefants, rinoceronts, bisons, etc.

3/ Reclau Viver

Similar a la de Mollet, la del Reclau Viver és la cova que conserva millor l'aspecte original. Ocupada entre 39.000 i 15.000 anys enrere, del darrer període data una troballa interessant: uns collarets de petxines de gran qualitat.

3/ MONESTIR DE SANTA MARIA DE RIPOLL [Ripoll, Ripollès]

EL BRESSOL DE LA NACIÓ

EL MONESTIR DE SANTA MARIA DE RIPOLL, RECONEGUT ESPECIALMENT PER LA PORTALADA, DEL SEGLE XII, ÉS UN CONJUNT ÚNIC, UNA DE LES MILLORS MOSTRES DE L'ART ROMÀNIC CATALÀ I SÍMBOL D'UN MOMENT CLAU DE LA NOSTRA HISTÒRIA.

LA BÍBLIA EN PEDRA. Amb aquest nom es coneix la gran portalada de Santa Maria de Ripoll. I és que en aquest arc del segle XII es pot veure Caïm enterrant el seu germà Abel, Moisès fent brollar aigua de la roca de l'Horeb i David traslladant l'Arca de l'Aliança a Jerusalem. Situada a la façana occidental de l'abadia, la portalada és un llibre monumental esculpit en pedra, amb escenes bíbliques, motius vegetals i geomètrics, animals i representacions dels dotze mesos de l'any. És, en definitiva, una de les peces escultòriques més destacades de l'art romànic europeu i l'autèntica joia del monestir de Ripoll.

En mans de l'abat Oliba

Fundat per Guifré el Pelós l'any 879, amb l'objectiu de repoblar les terres que havien estat conquerides als sarraïns, Santa Maria de Ripoll es considera un símbol del naixement de la nació catalana i ostenta el sobrenom de *bressol de Catalunya*. Va experimentar un gran creixement durant els segles X i XI, i va assolir el prestigi més gran en temps de l'abat Oliba, besnet del comte Guifré. So-

ta la seva direcció, l'abadia va esdevenir un centre religiós i cultural de primer ordre i va arribar a ser un dels més importants de l'Europa medieval.

El claustre, de dos pisos i amb capitells d'estil corinti, és una obra mestra del romànic català. Es va construir entre el segle XII i el XVI, però gran part del que avui es conserva correspon a una restauració del segle XIX. L'església, de cinc naus i set absis, també és fruit de la restauració, però respon al pla de l'edifici impulsat per l'abat Oliba i consagrat per ell mateix el 1032. Aquests dos espais eren el centre del conjunt i vertebraven la vida monàstica, envoltant-se de la resta de dependències: la sala capitular (lloc de reunió dels monjos), el dormitori, el refectori (menjador), els horts i els jardins.

MONESTIR DE RIPOLL

Pl. de l'Abat Oliba, s/n. Ripoll
Tel. 972 70 42 03 | www.monestirderipoll.cat
Entrada general: 6,80 euros

1/ 'Scriptorium'

Entre els segles X i XII, l'*scriptorium* de Ripoll —espai on els monjos copiaven manuscrits— va ser el més important dels comtats catalans. La producció de manuscrits va convertir el monestir en un focus cultural i en un centre d'ensenyament. El seu llegat és un dels més importants d'Europa.

2/ Copistes

A tocar del monestir, una exposició permanent del Museu Etnogràfic de Ripoll recrea l'antic *scriptorium*. És una experiència interactiva en què els visitants poden convertir-se en monjos copistes i aprendre a produir manuscrits.

3/ Panteons

Santa Maria de Ripoll va ser un panteó comtal durant segles. Guifré el Pelós, Ramon Berenguer III i Ramon Berenguer IV hi van ser enterrats. Avui és imprescindible visitar les seves tombes.

DESGUARD

4/ EL CASTELL DE MONTSORIU [Arbúcies. La Selva]

LA FORTALESA IMPENETRABLE

SITUAT SOBRE UN CIM DE 632 METRES D'ALTITUD, AL PEU DEL MONTSENY I A CAVALL ENTRE SANT FELIU DE BUIXALLEU I ARBÚCIES, EL CASTELL DE MONTSORIU REGALA ALS VISITANTS UNA VISTA IMPRESSIONANT QUE ARRIBA FINS AL MAR.

"EN VALLÈS SE TENIA LO CASTELL de Montsoriu, qui és un dels bells e dels nobles del món." Bernat Desclot, cronista de Pere el Gran, sabia el que es deia quan, l'any 1285, va definir aquesta fortalesa com una de les més espectaculars del Principat.

Montsoriu va ser, durant segles, la seu militar i la residència de la poderosa família dels vescomtes de Cabrera. Surt documentada per primer cop l'any 1002, però el complex que coneixem avui correspon a la reforma monumental que Bernat II de Cabrera va fer-hi a mitjan segle XIV. Va ser aleshores quan el primitiu castell romànic va esdevenir una inexpugnable fortalesa gòtica amb tres recintes emmurallats esglaonats: el recinte jussà, el pati d'armes i el recinte sobirà.

Amb un sistema defensiu de muralles concèntriques, conquerir Montsoriu era del tot impossible. En cas que s'aconegués penetrar el primer mur, una tasca ja de per si difícil, els invasors encara havien de superar un bon grapat d'obstacles, en un recorregut reforçat amb una barbacana, passos de ronda, torres, terrats fortificats i fins a set portes defensives. Al punt més elevat, el

recinte sobirà era el cor del castell, presidit per la torre de l'homenatge, un dels vestigis de l'antiga construcció romànica i des d'on hi ha una panoràmica de 360 graus.

Retorn al passat

Avui, entrar a Montsoriu és fer un viatge en el temps. El recinte va quedar abandonat durant cinc-cents anys, a partir del segle XV, i és gràcies a això que ha arribat als nostres dies gairebé intacte. El seu estat de conservació, sumat a una magnífica reconstrucció, us permetrà recórrer les seves estances com si us trobéssiu a l'edat mitjana. Una sensació que potser notareu tan bon punt inicieu l'ascensió —només s'hi pot accedir a peu—, quan us poseu en la pell d'aquells guerrers destinats a assetjar el castell.

CASTELL DE MONTSORIU

Ctra. de Fogueres, s/n. Arbúcies - Sant Feliu de Buixalleu | Tel. 972 01 19 60 | www.montsoriu.cat
Entrada general: 6 euros

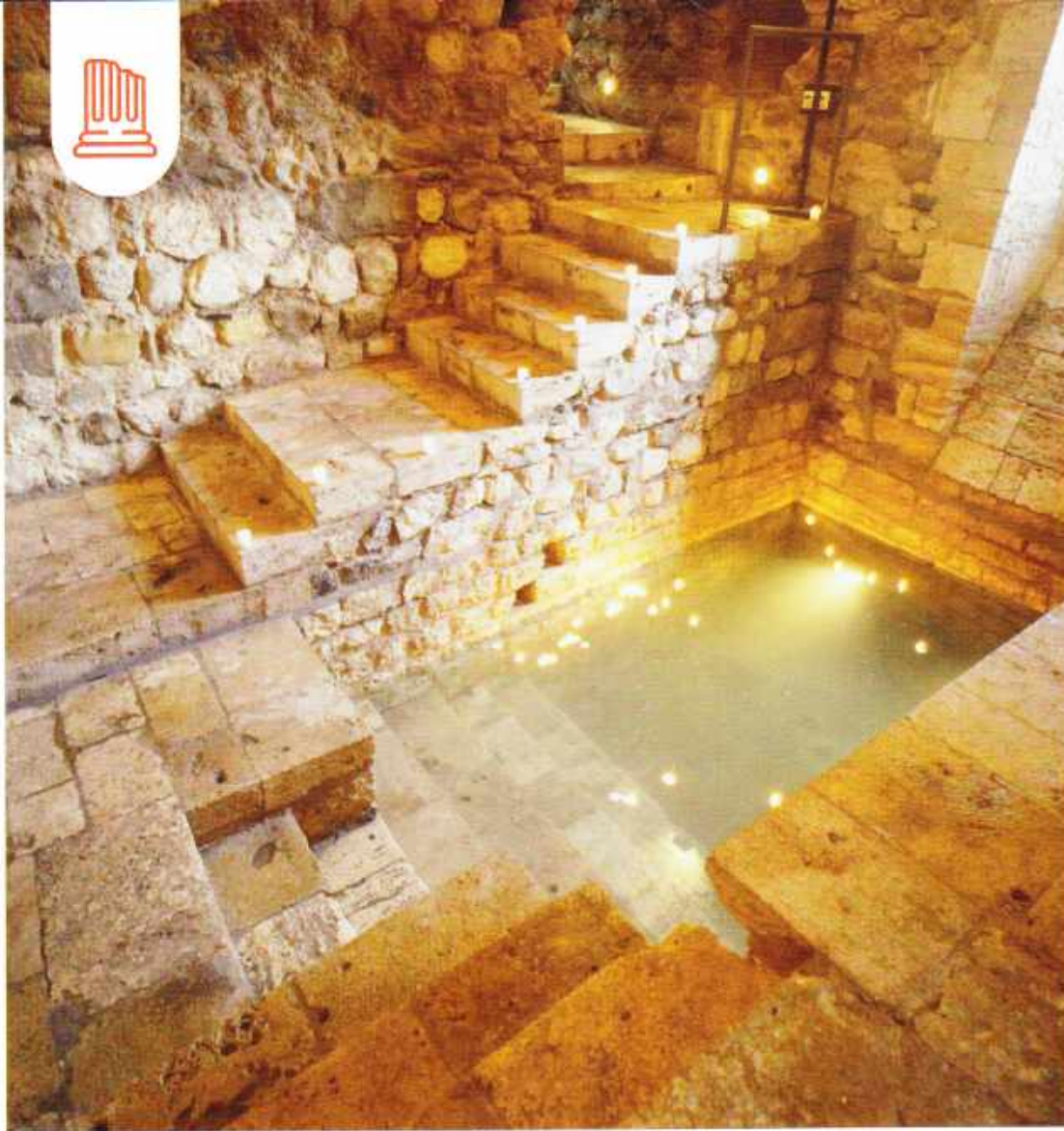
1/ Sota setge

Al segle XIV, el vescomtat de Cabrera es va rebel·lar contra Pere III el Cerimoniós, que va respondre assetjant el castell amb 1.200 homes. No va aconseguir que es rendís.

2/ La resistència

Sembla que el rei entrà en còlera quan descobrí que els seus homes havien comprat queviures als resistents. Aquests tenien àmplies reserves i disposaven d'una cisterna de 250.000 litres d'aigua. Rendir-se no entrava en els seus plans.

5/ CALLS JUEUS DE BESALÚ I GIRONA [Garrotxa i Gironès]

L'EMPREMTA DEL JUDAISME

MOLTES CIUTATS CATALANES TENIEN UNA COMUNITAT JUEVA QUE VIVIA DINS DELS MURS DE LA JUERIA. UNA COMUNITAT MINORITÀRIA PERÒ CABDAL EN LA NOSTRA HISTÒRIA, QUE ENS HA DEIXAT ALGUNS DELS CALLS MÉS BEN CONSERVATS D'EUROPA.

EL 1492, MILERS DE JUEUS abandonen Catalunya. Els Reis Catòlics han aplicat el decret d'expulsió dels territoris de la corona de tots aquells que no s'han convertit a la fe catòlica. Els carrers dels calls queden abandonats i una comunitat històrica és esborrada del mapa. Alguns cauran en l'oblit del temps i no reapareixeran fins segles després.

És el cas de Besalú. La comunitat jueva hi va viure des del segle IX fins al 1436, però no va ser fins al 1964 que va sortir a la llum el micvé del segle XII, uns banys de purificació situats en una sala subterrània de pedra tallada. La troballa va permetre localitzar, a la mateixa plaça, la sinagoga. Se'n va recuperar part de la façana, amb les portes d'accés, el pati i una sala d'oracions. El micvé de Besalú va ser el primer que s'ha trobat a

la península Ibèrica, i l'únic fins al 2014, quan en va aparèixer un segon a Girona.

Aquesta ciutat té un dels calls més ben conservats d'Europa. Els jueus gironins van habitar fins a l'expulsió un laberint de carrers estrets, placetes i patis al voltant del carrer de la Força, aleshores *Major del Call*, l'artèria del barri. La jueria de Girona va arribar a tenir tres sinagogues, una mostra de la importància que ostentava aquest call.

MUSEU D'HISTÒRIA DELS JUEUS

De la Força, 8, Girona

Tel. 972 21 67 61 | www.girona.cat/call

Entrada general: 4 euros

1/ Història jueva

Per conèixer a fons el call de Girona és imprescindible visitar el Museu d'Història dels Jueus, situat al Centre Bonastruc ça Porta, on hi havia l'última sinagoga. L'espai preserva i difon la història de les comunitats jueves a Catalunya i especialment a Girona.

2/ La col·lecció

El museu mostra, entre altres peces arqueològiques, una destacada col·lecció de làpides procedents del cementiri jueu de Montjuïc, situat al nord de la ciutat. Bells epitafis recorden els difunts en una sala que recrea l'ambient del cementiri.

3/ El Pati de l'Estrella

Des del museu s'accedeix a l'icònic Pati de l'Estrella, amb una gran estrella de David al centre que convida a la reflexió. També s'hi poden observar les restes d'una casa del call construïda al segle XIII, que va acollir una carnisseria jueva fins al 1492.

6/ MUSEU DE LA PESCA
[Palamós, Baix Empordà]

DEL MAR A LA TAULA

D'ON PROVÉ EL PEIX QUE MENGEM? QUÈ ES PESCA A LA MEDITERRÀNIA? LA RESPOSTA A AQUESTES PREGUNTES ES TROBA AL MUSEU DE LA PESCA DE PALAMÓS, UN ESPAI MODERN DE DIVULGACIÓ DE LA CULTURA MARINERA EN AQUESTA LOCALITAT DE L'EMPORDÀ.

PALAMÓS ESTÀ ORGULLÓS de la seva tradició pesquera. Els seus productes estrella, la gamba vermella i l'anxova, donen un toc distintiu als gustosos plats típics de la cuina empordanesa i són preuats més enllà de les nostres fronteres. Cada dia, la sortida i l'arribada de les barques a port, la descàrrega i la subhasta del peix a la llotja són un ritual ple de bellesa i tradició.

A Palamós, la pesca no acaba al moll. Continua en un museu on la vila comparteix amb els visitants la seva relació amb el mar. Situat dins de l'edifici del Tinglado, un antic magatzem al mateix port, l'exposició permanent permet fer un viatge per la història de l'activitat pesquera a la Costa Brava, entendre'n la dimensió social, cultural i econòmica i reflexionar sobre el futur d'aquest ofici mil·lenari.

Permet aprendre sobre el món marí i l'ecosistema d'aquest tram del litoral català, i descobrir les tècniques, els instruments i les embarcacions que els pescadors fan servir per portar-nos el peix fresc a taula cada dia. Tot plegat, en un espai màgic que, decorat amb xarxes, veles i fins i tot

un gran llagut, recrea l'ambient mariner i ens capbussa al fons del mar Mediterrani.

Un complex multidisciplinari

Però el Museu de la Pesca no és només una exposició. És un conjunt d'equipaments únic a la Mediterrània que, a través de múltiples espais, disciplines, activitats i serveis, ofereix un recorregut més que complet per a l'estudi, la conservació i la divulgació del món mariner. El Museu es complementa amb espais com el centre de documentació Documare, una Càtedra d'Estudis Marítims i l'Espai del Peix, una aula gastronòmica on s'organitzen tallers, *showcooking*s i degustacions de cuina marinera. Un lloc ideal per tastar les delícies de l'Empordà!

MUSEU DE LA PESCA

Moll Pesquer, s/n. Palamós
Tel. 972 60 04 24 | www.museudelapesca.org
Entrada general: 5 euros

1/ Les Barques del Peix

Durant la visita també podeu acostar-vos a Les Barques del Peix, una extensió flotant del museu que permet conèixer per dins dues pesqueres tradicionals, la *Gacela* i l'*Estrella Polar*, i aprendre quines són les seves tècniques de pesca.

2/ A la mar!

I si sou d'emociions fortes i amb això no en teniu prou, podeu embarcar-vos en una barca en actiu i acompanyar els pescadors en una jornada de pesca.

7/ MUSEU D'ART DE GIRONA [Girona, Gironès]

UN VIATGE PER L'ART GIRONÍ

A L'ANTIC PALAU EPISCOPAL DE GIRONA, AVUI CONVERTIT EN UN MUSEU, ES POT VISITAR, EN UN ITINERARI CRONOLÒGIC DES DEL ROMÀNIC FINS A L'ACTUALITAT, LA COL·LECCIÓ MÉS DESTACADA D'ART PROCEDENT DE LES COMARQUES GIRONINES.

UNS JORNALERS REGIRAVEN el monestir abandonat de Sant Pere de Rodes, l'any 1810, quan sota l'altar van trobar una arqueta que custodiava un tresor molt valuós. Entre diversos estris litúrgics del segle X sobresortia un petit altar portàtil recobert amb plata i gravat amb figures religioses i inscripcions llatines, que els monjos feien servir per celebrar l'eucaristia fora del monestir.

L'altar transportable de Sant Pere de Rodes és un dels grans tresors del Museu d'Art de Girona (md'A). És una de les peces més destacades d'una important col·lecció d'art romànic provinent dels monuments medievals que s'escampen per les terres gironines, especialment monestirs i esglésies: Sant Miquel de Cruïlles, Sant Joan les Fonts, Sant Vicenç de Besalú, Sant Feliu de Girona...

El Museu, però, no es limita exclusivament al període romànic. Si resseguíssim una línia del temps, les seves sales abracen tots els períodes i estils: gòtic, renaixement, barroc, romanticisme, realisme, modernisme, noucentisme i una col·lecció d'obres que van de mitjan segle XX fins a l'actualitat. Amb prop de 14.000 peces catalogades, el md'A és un dels fons més rics i abundants de Catalunya.

MUSEU D'ART DE GIRONA

Pujada de la Catedral, 12. Girona.
Tel. 972 20 38 34 | www.museumart.com
Entrada general: 6 euros

1/ La casa del bisbe

La seu del Museu, l'antic Palau Episcopal, és una joia. Documentat des del segle X, es va anar ampliant al llarg dels segles i avui es mostra com una construcció renaixentista del segle XVI digna de les col·leccions que atresora.

2/ Una farmàcia històrica

Des del Museu es gestiona la visita, amb reserva prèvia, a l'antic Hospital de Santa Caterina avui seu de la delegació de la Generalitat de Catalunya a Girona, on es conserva una de les farmàcies hospitalàries més ben preservades d'Europa: guarda una col·lecció de més de 300 pots de ceràmica, flascons, morters i recipients dels segles XVII i XVIII.

3/ 'El gran dia de Girona'

A l'església de l'Antic Hospital també es pot admirar l'oli més gran que s'ha pintat mai a Catalunya, *El gran dia de Girona*, de Ramon Martí Alsina.

8/ CIUTAT ROMANA DE BAETULO
(Badalona, Barcelonès)

BAETULO ESPLENDOROSA

ELS ROMANS VAN FUNDAR BAETULO, L'ACTUAL BADALONA, AL VOLTANT DE L'ANY 100 AC, UNS NORANTA ANYS ABANS QUE BÀRCINO. VA SER EL PRINCIPAL NUCLI URBÀ DE LA RIBA DEL BESÒS, FINS QUE LA CAPITAL CATALANA LA VA DESBANCAR.

BAETULO (BADALONA) va ser una de les primeres colònies de la Hispania Tarraconensis, una fundació *ex novo*, és a dir, construïda de nova planta seguint els patrons de l'urbanisme romà. Amb una ubicació estratègica, en una plana fèrtil davant del mar, estava destinada a ser una ciutat pròspera. I ho va ser, fins que Bàrcino (Barcelona) la va desbancar. Avui, la ciutat romana reposa sota la Badalona actual. Gran part de les seves restes es poden visitar al subsol del Museu Municipal, construït sobre les termes i l'encreuament dels dos carrers principals, el *decumanus maximus* i el *cardo maximus*. Una passejada per aquest impressionant jaciment subterrani de més de 3.000 m² us transportarà a l'autèntica Baetulo: habitatges, botigues, part del clavegueram... De les termes n'han quedat les restes de la palestra —el gimnàs públic—, el *frigidarium* o piscina d'aigua freda, el *caldarium* o zona de banys calents i el *tepidarium*, el pas intermedi entre els dos anteriors.

Un dels espais romans museïtzats que es poden visitar ben a prop del museu és el Jardí de Quint Licini, en aquell temps patró de la ciutat. La vil·la

és un edifici fastuós del segle I aC que destaca per la gran piscina particular que es conserva al jardí, on Quint Licini s'esbargia o rebia les visites.

Aigua per a tothom

La Casa dels Dofins, una domus senyorial de la mateixa època situada al carrer de Lladó, també està en bon estat de conservació. Habitacions espaioses amb bells mosaics s'articulen al voltant d'un atri obert, amb un *impluvium* per recollir l'aigua de la pluja. A mitjan segle I dC, es van construir al pati uns dipòsits i una premsa per fer vi.

I, per acabar de completar la visita, heu de saber que Baetulo té l'únic conducte d'aigües romà que es pot visitar a Catalunya. Data del segle I i proveïa la ciutat amb un sistema molt eficient.

MUSEU DE BADALONA

Pl. de l'Assemblea de Catalunya, 1, Badalona
Tel. 93 384 17 50 | www.museudebadalona.cat
Entrada general: 6,50 euros

1/ Badalonins

Al Jardí de Quint Licini es va trobar la *Tabula Hospitalis*, una peça de bronze amb una inscripció on es llegeix per primer cop la paraula *baetulonenses*, 'badalonins'. Data del 98 dC, deixa constància d'un acord de protecció i reconeixement entre els badalonins i el patró.

2/ La Venus

La taula és una de les peces més destacades que es mostren a l'exposició permanent del Museu, juntament amb la figura de marbre de la Venus de Badalona.

TERRASSA TURISME

9/ ESSLÉSIES DE SANT PERE [Terrassa, Vallès Occidental]

UN TRIO ECLESIASTIC A ÈGARA

TERRASSA, AMB LES ESSLÉSIES ROMÀNIQUES DE SANTA MARIA, SANT PERE I SANT MIQUEL, CONSTRUÏDES AL VOLTANT DEL SEGLE VI, CONSERVA UN DELS CONJUNTS ARQUEOLÒGICS PALEOCRISTIANS MÉS IMPORTANTS DE CATALUNYA.

LA DIÒCESI D'ÈGARA va ser fundada al segle V. Eren els primers segles del cristianisme i aquesta demarcació s'havia segregat del bisbat de Barcelona per establir-se a Ègara, una regió de la Catalunya romana on anteriorment hi havia hagut un assentament ibèric. El nou bisbat va projectar un gran complex episcopal que es componia de tres temples al voltant d'un gran pati central: la catedral de Santa Maria, l'església parroquial de Sant Pere i l'església funerària de Sant Miquel. El conjunt es va acabar de construir a mitjan segle VI.

Va arribar la invasió sarraïna i, després de la conquesta carolíngia, el bisbat d'Ègara no es va recuperar. No va ser fins al segle XII que una nova comunitat monàstica va reconstruir-ne els conjunts sota l'estil romànic. L'església de Santa

Maria, consagrada el 1112, es va adossar a l'antic absis i va construir una nova nau principal. Sant Pere es va tornar a aixecar amb una única nau, conservant la capçalera episcopal. Enmig de les dues esglésies, es va reformar la de Sant Miquel.

Acollint noves millores al llarg dels segles, aquestes construccions s'han mantingut dempeus fins als nostres dies, i avui ens regalen un patrimoni històric i artístic únic.

SEU D'ÈGARA

Pl. del Rector Homs, s/n. Terrassa
Tel. 93 783 37 02 | www.terrassa.cat/museu
Entrada general: 4 euros

1/ Santa Maria

Santa Maria és, probablement, l'església que conserva millor les restes de les edificacions paleocristianes i visigòtiques. Se n'han conservat mosaics, l'antic baptisteri i l'absis, amb pintures murals del segle VI, i tres apreciats retaules gòtics del segle XV, un dels quals de Jaume Huguet.

2/ Sant Pere

De Sant Pere destaquen els dos campanars i, a l'interior, un retaule mural, un mosaic del segle X d'inspiració romana i pintures murals preromàniques i gòtiques.

3/ Sant Miquel

Sant Miquel conserva el paviment original i les pintures de l'absis, del segle VI. Al centre, hi ha una cúpula sostinguda per vuit columnes fetes amb materials aprofitats de la construcció d'època romana. Al subsol hi ha una cripta dedicada a sant Celoni.

AYTE ERROT

10/ MUSEU NACIONAL DE LA CIÈNCIA I DE LA TÈCNICA DE CATALUNYA (Terrassa, Vallès Occidental)

DE FÀBRICA A MUSEU

A PRINCIPIIS DEL SEGLE XX, TERRASSA VIVIA UNA AUTÈNTICA REVOLUCIÓ INDUSTRIAL. TENIA GAIREBÉ QUARANTA VAPORS, UN DELS QUALS SOBRESORTIA PER DAMUNT DE LA RESTA PER LA SEVA ARQUITECTURA: ERA EL VAPOR AYMERICH.

INAUGURAT EL 1908, el Vapor Aymerich, Amat i Jover havia estat dissenyat per l'arquitecte Lluís Muncunill com un edifici alhora innovador, funcional i estèticament bonic. En destacava la nau de producció, d'11.000 m², coberta amb 161 voltes catalanes, sostingudes amb 300 pilars de ferro colat i combinades amb claraboies. Sens dubte, una obra cabdal del modernisme industrial. A la casa Aymerich hi van arribar a treballar 400 persones.

Actual seu del MNACTEC

Avui, però, el tèxtil ha desaparegut, els telers s'han aturat i el vapor s'ha convertit en el Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya (mNATEC). Només entrar, us deixarà bocabadats la immensitat de la nau que allotja les exposicions principals. Us

advertim que no són poques. El mNACTEC té l'objectiu de difondre l'evolució de la ciència i la tècnica i el seu impacte en la indústria i en la societat. Així, doncs, a banda de conèixer com era una fàbrica tèxtil, hi trobareu espais dedicats a la ciència i la tecnologia, una exposició interactiva sobre energia, la col·lecció d'ordinadors més gran de Catalunya, un recorregut per la història del transport i una mostra de motos de la marca Montesa.

MNACTEC

Rbla. d'Ègara, 270. Terrassa
Tel. 93 736 69 66 | www.mnactec.cat
Entrada general: 6 euros

1/ Explorar

El mNACTEC es caracteritza per la innovació en tota la línia museogràfica. Molts dels espais s'acompanyen de simulacions, demostracions i experiments. La gàbia de Faraday, un fotocroma i un estudi de ràdio són algunes de les experiències.

2/ La terrassa

Al mirador hi ha un espai interactiu destinat a explorar l'energia solar, amb rellotges, calendaris solars i aparells com el reflector Scheffler. La terrassa és un espai atractiu on s'aprecia la teulada onejada del vapor.

3/ Fàbriques

Igual que el mNACTEC és una antiga fàbrica museïtzada, a Catalunya hi ha altres espais similars. Els agrupa el Sistema Territorial del mNACTEC, una xarxa de 27 equipaments que expliquen la industrialització del país.

11/ MUSEU NACIONAL D'ART DE CATALUNYA
[Barcelona, Barcelonès]

MIL ANYS D'ART CATALÀ

DES DE LA SEVA POSICIÓ IMPONENT SOBRE LA MUNTANYA DE MONTJUÏC, EL MNAC ENS CONVIDA A RECÓRRER MIL ANYS D'ART CATALÀ, DES DE LES PINTURES ROMÀNIQUES DE LA VALL DE BOÍ FINS ALS PRINCIPALS MOVIMENTS D'AVANTGUARDA DEL SEGLE XX.

DESPRÉS DE L'EXPOSICIÓ Internacional del 1929, el Palau Nacional, seu de la mostra, s'havia d'enderrocar. Per fortuna, aviat va quedar clar que aquell edifici imponent, de notable interès arquitectònic i amb enormes possibilitats, no es podia concebre per tenir una vida tan efímera. Calia conservar-lo. Avui agraïm aquella decisió quan ens plantem al peu de l'escalinata que porta fins al Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC).

El MNAC allotja la millor col·lecció de pintura mural romànica del món. L'art pictòric procedent de les esglésies romàniques dels Pirineus, en el qual destaquen els absis de les esglésies de Sant Climent i Santa Maria de Taüll, Sant Joan de Boí i Santa Maria d'Àneu, són la gran joia de la col·lecció i l'inici d'un recorregut per la història de l'art català que acaba al segle XX.

Del romànic a l'art modern

La col·lecció gòtica aplega retaules, escultures i peces litúrgiques dels primers noms coneguts de l'art català: Jaume Huguet, Lluís Dalmau, Jaume Cascalls... A continuació, artistes catalans

com Antoni Viladomat o Francesc Pla, el *Vigatà*, s'exposen juntament amb obres del Segle d'Or espanyol i autors europeus, a la sala del Renaixement i el Barroc, que integren el llegat Cambó i la col·lecció Thyssen. La gran col·lecció d'art modern, al seu torn, recull tots els estils, moviments i camps, incloent-hi el cinema, la fotografia, l'arquitectura, el cartellisme i les arts decoratives.

Recórrer les sales del MNAC tot travessant la immensa i blanca Sala Oval és un plaer que no es veu trencat per l'impacte sonor de cotxes i multituds vinguts de l'exterior. El ritme frenètic de la ciutat només s'observa des de la llunyania de la terrassa i els miradors, mentre es gaudeix de la sensació de natura que regala la muntanya de Montjuïc.

MUSEU NACIONAL D'ART DE CATALUNYA

Palau Nacional, Parc de Montjuïc, Barcelona
Tel. 93 622 03 60 | www.museunacional.cat
Entrada general: 12 euros

1/ Modernisme

Juntament amb la d'art romànic, la col·lecció d'art modern té molt de protagonisme, al MNAC. Del neoclasicisme a les avantguardes, aplega grans noms del modernisme -Rusiñol, Casas, Gaudí, Jujol- i inclou obres d'art de la Guerra Civil i la postguerra.

2/ Art tèxtil

Precisament, de la postguerra i de la segona avantguarda s'hi pot veure, fins al 31 de desembre, un conjunt d'obres tèxtils i dibuixos donats per l'artista Aurèlia Muñoz.

12/ MUSEU D'HISTÒRIA DE CATALUNYA
[Barcelona, Barcelonès]

LA MEMÒRIA COL·LECTIVA

EL NOSTRE ÉS UN PAÍS PARTICULAR, AMB UNA HISTÒRIA, UNA CULTURA I UNA LLENGUA PRÒPIES QUE BÉ ES MEREIXEN UN MUSEU. I AQUEST, DES DEL 1996, ESTÀ SITUAT AL PALAU DE MAR.

EL MUSEU D'HISTÒRIA de Catalunya no es va crear per dipositar-hi una col·lecció concreta, com acostuma a passar amb altres equipaments. Més aviat va néixer de la necessitat de museïtzar la memòria històrica d'una nació, convertir-la en un relat cronològic i compartir-lo amb el món. Va ser després d'obrir les portes, el 1996, al Palau de Mar, els antics Magatzems Generals de Comerç del Port Vell de Barcelona, que es va començar a omplir, progressivament, amb tot el fons material que avui es pot veure a les seves sales. Dit d'una altra manera, la raó de ser del nou museu no eren els objectes, sinó la història.

Des del primer català

Gairebé vint-i-cinc anys després, el MHC ja s'ha consolidat com el primer museu que conserva, exhibeix i divulga la història de Catalunya. Ho fa amb una exposició permanent que viatja al llarg de mig milió d'anys, des del primer català que co-neixem, l'home de Talteüll, fins als nostres dies.

La mostra es divideix en vuit àmbits que ressegueixen els principals períodes i successos de la nostra història: la prehistòria i l'antiguitat, el naixement de la nació catalana, l'expansió mediterrània de la Corona d'Aragó, les guerres dels Segadors i de Successió, la Industrialització, el convuls segle XX, la República, la Guerra Civil, el franquisme i la Catalunya contemporània.

Tot plegat, servint-se d'objectes de gran valor històric, com els facsímils dels primers documents escrits en català, als segles XII i XIII, el *Liber Iudicorum* i les *Homilies d'Organyà*, el Decret de Nova Planta, del 1716, el quadre *La Nena Obrera*, de Joan Planella, o un exemplar del mític Seat 600!

MUSEU D'HISTÒRIA DE CATALUNYA

Pl. de Pau Vila, 3, Barcelona

Tel. 93 225 47 00 | www.mhcat.cat

Entrada general: 6 euros

1/ Formes de vida

Part de l'interès de l'exposició rau en l'èmfasi especial que posa en les formes de vida de cadascuna de les societats que presenta. A través d'escenografies i recreacions, descobrireu com vivien els catalans en cada moment de la història.

2/ Les cases d'abans

D'aquesta manera, podreu veure una cabana de l'edat del bronze, una masia del segle XVI, una fàbrica tèxtil del XIX, una cuina dels anys seixanta del segle XX i entrar en un un refugi de la Guerra Civil.

3/ Recreacions

També trobareu mobiliari i objectes quotidians, reproduccions de vestits d'època i recreacions de moments històrics, com una escena de la revolta dels remences del 1462 o de la revolta antimilitarista que el 1909 va desencadenar la Setmana Tràgica.

13/ MUSEU D'ARQUEOLOGIA DE CATALUNYA [Barcelona, Barcelonès]

LA NOSTRA ARQUEOLOGIA

EL MUSEU D'ARQUEOLOGIA DE CATALUNYA (MAC) ÉS UN ESPAI ON L'ARQUEOLOGIA EXPLICA, QÜESTIONA, SORPRÈN I EMOCIONA. UN LLOC DE VISITA OBLIGADA PER TOTS ELS INTERESSATS EN LES CIVILITZACIONS ANTIGUES.

EL MUSEU d'Arqueologia de Catalunya a Barcelona alberga la direcció i els serveis centrals d'aquesta institució. El centre ocupa l'antic Palau de les Arts Gràfiques de l'Exposició Internacional de 1929, un singular edifici d'arquitectura historicista ubicat als peus de la muntanya de Montjuïc, un dels nuclis museístics i culturals més importants de la capital catalana.

Actualment, el museu ofereix més de 3000 m² d'exposicions permanents dedicades a presentar les arrels històriques de Catalunya, de la Prehistòria a l'Alta Edat Mitjana, tot emmarcant-les en la seva dimensió europea i mediterrània. En elles s'exposa una acurada selecció d'objectes provinents de les importants col·leccions arqueològiques que conserva la institució.

Cada any, el centre proposa un variat programa d'activitats i d'exposicions temporals destinades

a tots tipus de públic, que contribueixen a convertir-lo en un destí ineludible per a totes les persones interessades en l'arqueologia i la història antiga.

El MAC integra cinc grans equipaments: el MAC a Barcelona, el MAC a Girona, la ciutat grecoromana d'Empúries, la ciutat ibèrica d'Ullastret i el Castell i el conjunt arqueològic d'Olèrdola. A més, el museu gestiona també el Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya, amb seu a Girona, els Dipòsits Nacionals d'Arqueologia, a Cervera, i el Centre de Recerca "Ibèria Graeca", a l'Escala.

MUSEU D'ARQUEOLOGIA DE CATALUNYA

Pg. de Santa Madrona, 39-41, Barcelona

Tel. 93 423 21 49 | www.mac.cat

Entrada general: 6 euros

1/ El primer art

Fins al 22 de novembre es pot visitar al MAC Barcelona l'exposició temporal *Art primer. Artistes de la prehistòria*, centrada en les primeres manifestacions de l'art rupestre llevanti de l'arc mediterrani, posant especial èmfasi en les pintures catalanes.

2/ Patrimoni mundial

Organitzada com a cloenda del vintè aniversari de la inscripció de l'art llevanti com a patrimoni de la humanitat per la UNESCO, la mostra reuneix 250 objectes de la prehistòria europea provinents de museus i institucions catalanes, espanyoles i franceses.

3/ Dones i art rupestre

Si bé s'ha tendit a interpretar que la pintura rupestre era una activitat masculina, aquesta mostra integra una perspectiva de gènere i reivindica la contribució de les dones en la creació artística.

14/ MUSEU D'ARQUEOLOGIA DE CATALUNYA
[Olèrdola, Alt Penedès]

MIRADOR DEL PENEDÈS

POBLADORS PREHISTÒRICS, IBERS, ROMANS, MEDIEVALS... CIVILITZACIONS I CULTURES BEN DIVERSES HAN OCUPAT OLÈRDOLA AL LLARG DELS SEGLES. TOTS HI HAN DEIXAT EMPREMTA I HAN OMLERT LA MUNTANYA D'HISTÒRIES.

DES DE LA SEVA PLATAFORMA inclinada al massís del Garraf, la muntanya d'Olèrdola domina la plana del Penedès. Les característiques naturals del turó, d'accés difícil, el converteixen en un lloc segur i estratègic. Ja ho devien observar els primers pobladors, o almenys els primers dels quals tenim constància. Si bé a la zona s'han recuperat materials de fa prop de 4.000 anys, el primer assentament estable i emmurallat data dels inicis de l'edat del ferro, cap al segle VIII aC.

L'única adoberia del món

Més endavant arribarien els ibers. Entre els segles IV i I aC, va establir-se a Olèrdola la tribu dels csetans. Van aprofitar la muralla i van urbanitzar un *oppidum* de 3,5 hectàrees, del qual ens han arribat troballes excepcionals, com l'únic taller de tintoreria o adoberia de tot el món iber.

Els ibers varen patir l'atac dels romans durant la segona guerra púnica a la fi del segle II aC. Persistiren en el lloc fins a la construcció d'una forti-

ficació romana excepcional, a inicis del segle I aC. Aquesta va ser desallotjada entorn l'any 25 aC, un període breu, però, així i tot, van tenir temps d'edificar-hi una nova muralla, una cisterna i una torre de guaita.

Gairebé mil anys més tard, al segle IX, Olèrdola va tornar a ser habitada. S'hi va establir una ciutat de frontera, la segona del comtat de Barcelona, amb un castell i l'església de Sant Miquel dins muralles i un barri fora, amb l'església de Santa Maria i la necròpolis del Pla dels Albats i nombroses cases i cellers. Va ser destruïda a inicis del segle XII i es va despoblar. L'església de Sant Miquel va continuar com a parroquial fins a la fi del s. XI.

MUSEU D'ARQUEOLOGIA DE CATALUNYA

Castell d'Olèrdola, s/n. Sant Miquel d'Olèrdola
Tel. 93 890 14 20 | www.macolerdola.cat
Entrada general: 5 euros

1/ MAC Olèrdola

El conjunt monumental d'Olèrdola és una de les seues del Museu d'Arqueologia de Catalunya. També disposa d'un centre d'interpretació que gestiona les visites i exposa una petita selecció de les troballes més destacades del jaciment.

2/ Ruta circular

Si sou amants de la muntanya i el senderisme, podeu fer la ruta circular a Olèrdola, un recorregut de dues hores que us permetrà gaudir de l'entorn natural del jaciment.

FUNDACIÓ PAU CASALS

15/ CASA MUSEU PAU CASALS [El Vendrell. Baix Penedès]

1/ Nacions Unides

En un dels audiovisuals del museu podeu escoltar el famós discurs de Pau Casals a les Nacions Unides. Les paraules que va pronunciar el 24 d'octubre del 1971, després de rebre la Medalla de la Pau, han fet història, sobretot aquell "I am a Catalan."

2/ Valors

El museu també és una eina pedagògica, un espai on conflueixen la música i els valors de pau, justícia i llibertat, entenent la música com un llenguatge universal de fraternitat.

MÚSICA I PAU AL VENDRELL

LA VIL·LA CASALS GUARDA EL RECORD DEL MÚSIC CATALÀ MÉS UNIVERSAL DE TOTS ELS TEMPS. LA RESIDÈNCIA D'ESTIUIG DE PAU CASALS AVUI ÉS UN MUSEU QUE ENS ENDINSA EN LA FIGURA DEL VIOLONCEL·LISTA QUE VA ESDEVENIR UN SÍMBOL DE LA PAU.

TANT DURANT L'EXILI a França i a Puerto Rico, com durant els seus concerts a les Nacions Unides i a la Casa Blanca, com durant tots els anys de lluita per la pau i la llibertat. Pau Casals va jurar reiteradament que no tornaria a Catalunya fins que el país no recuperés la democràcia. Mai, però, no va oblidar la terra que el va veure créixer, el Vendrell, ni la platja del barri mariner on va estiuajar fins que la guerra ho va estroncar tot.

Allà, a la platja de Sant Salvador, el gran violoncel·lista s'hi havia fet construir una residència d'estiuig, l'any 1910. Amb els anys, la Vil·la Casals es va ampliar, va incorporar una sala de concerts, un magnífic jardí-mirador, un hort i una col·lecció d'art, i va acollir com a convidats músics de renom internacional. Casals hi va viure fins al 1939, quan, al final de la Guerra Civil, va marxar a l'exili per no tornar mai més.

Passarien els anys i el músic, fidel als seus ideals, no va tornar a trepitjar la casa. Poc abans de morir, i amb l'objectiu de preservar el patrimoni, va crear, amb la seva esposa Marta Montañez, la Fundació Pau Casals. És gràcies a això que avui es

pot visitar l'espai, reconvertit en un museu dedicat a la seva figura i la seva carrera.

Música al servei de la pau

Recorrent les estances originals del Museu Pau Casals, acompanyats d'emotives reproduccions musicals i audiovisuals, descobrireu la faceta més personal i íntima del compositor. Hi trobareu els seus instruments i els seus objectes personals, juntament amb fotografies, documents originals i la seva extensa col·lecció d'art. A mesura que avanceu, descobrireu totes les etapes de la seva vida, la de músic i la d'activista. El museu ho resumeix amb una frase del mateix Casals, a mode de lema: "Aquesta casa és l'expressió i la síntesi de la meua vida de català i d'artista".

MUSEU PAU CASALS

Av. Pallfurià, 67, El Vendrell
Tel. 977 68 42 76 | www.paucasals.org
Entrada general: 8 euros

16/ MUSEUS DE SITGES
[Sitges, Garraf]

ART DAVANT DEL MAR

PER SI ELS SEUS CARRERONS NO FOSSIN PROU BONICS PER SI SOLS, LES FAÇANES DE SITGES AMAGUEN UN BON GRAPAT D'EDIFICIS EMBLEMÀTICS QUE, CONVERTITS EN MUSEUS, RECORREN LA HISTÒRIA ARTÍSTICA I CULTURAL DE LA VILA.

ABANS QUE ARRIBÉS EL TURISME, Sitges era un llogaret de pescadors petit i tranquil. A finals del segle XIX, a l'onada d'estiuejants de Barcelona s'hi va afegir el retorn dels *americanos* que s'havien enriquit fent les Amèriques. I amb tots ells, és clar, van aterrar a la vila la intel·lectualitat, l'art, l'arquitectura i el modernisme. Sitges es convertiria, en qüestió de poc temps, en un cau d'artistes i en un centre cultural de primer ordre, amb figures dinamitzadores com la de Santiago Rusiñol.

Rusiñol va arribar a Sitges l'any 1891 i se'n va enamorar. Va comprar dues casetes de pescadors i les va convertir en el seu niu d'art, una casataller d'estil modernista on dipositava les seves adquisicions. D'aquesta manera, el Cau Ferrat va esdevenir un punt de trobada d'artistes que avui, per desig del pintor i escriptor, és un museu que guarda les seves col·leccions, amb obres pròpies i d'altres artistes, com Ramon Casas, Picasso, Utrillo, Ramon Pichot, Manolo Hugué i Pau Gargallo.

En un itinerari artístic per Sitges, podeu continuar fent parada al Museu Maricel, que mostra obres des del segle X fins a mitjan segle XX, gràci-

es a les donacions del Dr. Jesús Pérez-Rosales i a un fons procedent del Cau Ferrat.

Maricel de Mar, Maricel de Terra

No confongueu aquest espai amb el Palau que du el mateix nom. De fet, els podeu diferenciar com a Maricel de Mar —el museu— i Maricel de Terra —el palau. Tots dos formen part d'un conjunt arquitectònic que Miquel Utrillo va construir per al nord-americà Charles Deering, que volia una residència similar al Cau Ferrat. El palau és una joia noucentista que va arribar a acollir una col·lecció extraordinària. Avui, les seves sales es mostren majestuosos: el Saló d'Or, el Saló Blau, les terrasses i el claustre, des d'on s'aprecien unes vistes màgiques sobre el Mediterrani.

MUSEUS DE SITGES

Edifici Miramar. Davallada, 12. Sitges
Tel. 93 894 03 64 | www.museusdesitges.com
Entrada general: a partir de 5 euros

1/ Museu Romàntic

La família Llopis era una de les nissagues més influents del Sitges vuitcentista. La seva casa pairal, un luxós edifici d'estil neoclàssic del 1793, acull un museu que permet descobrir, tot recorrent les seves sales originals, com vivia una família benestant al segle XIX.

2/ Fundació Stämpfli

Per completar l'itinerari, no us perdeu la col·lecció d'art contemporani de la Fundació Stämpfli, una de les més rellevants de Catalunya. Creada el 2006, exhibeix una selecció de 90 obres de 60 artistes d'arreu del món.

3/ Museus en 3D

Els museus del Cau Ferrat i de Maricel han creat un recorregut virtual que, acompanyat d'imatges, àudios i vídeos, permet passejar per les seves col·leccions des d'ordinadors i dispositius mòbils.

JORDI PLAY

17/ REIAL MONESTIR DE SANTES CREUS (Aiguamúrcia, Alt Camp)

EL REPÒS DE LA MONARQUIA

EL REIAL MONESTIR DE SANTES CREUS, UN DELS CONJUNTS MONÀSTICS MÉS GRANS I BEN CONSERVATS DE CATALUNYA, ALLOTJA AMB ORGULL ELS ÚNICS MAUSOLEUS DE LA CORONA D'ARAGÓ QUE HAN RESTAT INTACTES FINS ALS NOSTRES DIES.

LA MANCA D'AIGUA A PROP dificultava el manteniment del monestir de Vallaura. Calia trobar un terreny més adequat a les necessitats de l'abadia. A la riba del riu Gaià, a les terres donades per Guerau Alemany de Cervelló i Guillem de Montagut a l'actual municipi d'Aiguamúrcia, els monjos de l'orde del Cister hi trobarien l'emplaçament definitiu. Entre el 1168 i el 1174, començava la construcció del que havia de ser un dels monestirs més influents de la Corona d'Aragó.

La construcció inicial, que va durar cent anys, es va emmarcar dins de l'auster estil cistercenc: l'església, la sala capitular, el claustre romànic... Aviat, però, els monjos van començar a exercir una política d'expansió territorial i patrimonial important fora dels murs del convent, i el complex

va estar en creixement constant durant els segles posteriors, integrant grans reformes d'estil gòtic.

El moment de més esplendor arribaria entre els segles XIII i XIV, gràcies al mecenatge i la protecció de la Corona. La decisió de Pere II el Gran de ser enterrat al monestir va donar l'impuls definitiu a les obres. Les seves despulles, les del seu fill Jaume II el Just i l'esposa d'aquest, Blanca d'Anjou, reposen a l'església de Santes Creus.

REIAL MONESTIR DE SANTES CREUS

Pl. de Jaume el Just, s/n. Aiguamúrcia

Tel. 977 63 83 29 | www.monuments.mhcat.cat

Entrada general: 6 euros

1/ Panteó reial

La tomba de Pere el Gran [a la imatge] és una peça única: no ha estat mai profanada i s'ha mantingut intacta durant 700 anys. És l'únic rei de la Corona d'Aragó que ha tingut aquesta sort. Als seus peus hi ha la llosa funerària de l'almirall Roger de Llúria, a l'etern servei del seu senyor.

2/ L'exhumació

Coincidint amb el 850è aniversari de la fundació de Santes Creus, el 2010 el Museu d'Història de Catalunya va dirigir una ambiciosa restauració de les tombes reials.

3/ Pere el Gran

L'obertura del sarcòfag de Pere II va ser un esdeveniment sense precedents. L'estudi científic del cadàver va aportar noves dades sobre el físic del rei: era tan alt (1,80) que no cabia a la tomba i se li van haver de tallar els peus! També es va descobrir que tenia un tumor benigne i se'n va poder fer una reconstrucció facial.

18/ CARTOIXA D'ESCALADEI
[La Morera de Montsant. Priorat]

QUAN VA NÉIXER EL PRIORAT

LES RUÏNES D'ESCALADEI, LA PRIMERA CARTOIXA DE LA PENÍNSULA IBÈRICA, REPOSEN SOLEMNEMENT EN UN MARC PAISATGÍSTIC INCOMPARABLE, UN PARATGE IDÍLLIC I PLE DE MISTICISME ALS PEUS DE LA IMPONENT SERRA DE MONTSANT.

DIU LA LLEGENDA que uns monjos de l'orde de la Cartoixa buscaven localització per construir-hi un monestir quan van topar-se amb un pastor que els va explicar que en somnis veia uns àngels pujar al cel per una escala repenjada en un pi, justament on pasturava els seus ramats. Els monjos van interpretar aquelles visions com un senyal diví i en aquell mateix indret van iniciar la construcció de la Cartoixa de Santa Maria d'Escaladei, el primer monestir d'aquest tipus de la península.

Re poblament de terres

De la llegenda en queda el nom, *Escaladei*, que significa 'escala cap a Déu'. I de la història oficial, sabem que la fundació va ser impulsada per Alfons I el Cast a mitjan segle XII, amb la intenció de repoblar els territoris conquerits als musulmans. Es creu que una primera comunitat es va instal·lar a Santa Maria de Poboleda, fins que el 1203 es va traslladar al lloc actual gràcies a una donació de terres per part de Pere I el Catòlic.

Durant segles, la comunitat d'Escaladei va poblar i dinamitzar la zona, va treballar la terra i va impulsar el conreu de la vinya, exercint una gran influència. La protecció reial va permetre al monestir créixer i remodelar les instal·lacions, especialment entre els segles XVI i XVII, un període de gran esplendor, convertint-se així en un centre cultural i artístic de primer ordre.

Els cartoixans van subsistir fins al 1835, quan la desamortització de Mendizábal va condemnar Escaladei a l'abandó, la decadència i l'espoli. Per fortuna, la seva recuperació fa que, avui, la grandiositat dels vells temps torni a ser present a les seves ruïnes.

CARTOIXA D'ESCALADEI

Camí de la Cartoixa, s/n. La Morera de Montsant
Tel. 977 82 70 06 | www.monuments.mhcat.cat
Entrada general: 5 euros

1/ El Priorat

El 1218, el domini i la jurisdicció administrativa pel pare prior d'Escaladei ja s'estenia sobre els pobles de Porrera, Poboleda, la Morera de Montsant, Torroja, Gratallops i la Vil·la Alta. És així com va néixer la comarca del Priorat.

2/ El vi dels monjos

El vi del Priorat és una herència dels cartoixans, que van portar la vinya de França. Continuarien la tradició les cinc famílies que el 1840 van comprar les terres de la cartoixa i hi van fundar Cellers Scala Dei, que encara fa servir l'antiga cava dels monjos.

3/ Visites

A Escaladei es poden visitar espais com l'església, els claustres, el refectori, els jardins i una cella reconstruïda amb tot detall que permet revivir la soledat, l'austeritat i el silenci del dia a dia dels monjos ara fa 500 anys.

19/ MODERNISME DE REUS - INSTITUT PERE MATA

[Reus. Baix Camp]

MODERNISME I SALUT MENTAL

REUS TÉ EL MODERNISME INCORPORAT A L'ADN. LA BRILLANT ETAPA MODERNISTA QUE VA EXPERIMENTAR LA CIUTAT HA QUEDAT GRAVADA A LES SEVES FAÇANES, I AVUI LA CAPITAL DEL BAIX CAMP PRESUMEIX D'UN IMPORTANT PATRIMONI HISTÒRIC, ARTÍSTIC I CULTURAL.

AL SEGLE XIX, REUS va passar de ser una població relativament petita a convertir-se en la segona ciutat més gran i pròspera de Catalunya. El comerç de l'aiguament va enriquir la burgesia local, que va començar a fer gala de la seva fortuna fent-se construir grans residències d'estil modernista. Això mateix va fer l'empresari tèxtil Joaquim Navàs, que va encarregar una casa de dues plantes a Lluís Domènech i Montaner. L'arquitecte barceloní havia arribat a Reus amb l'encàrrec de construir-hi l'Institut Pere Mata, però acabaria deixant a la ciutat també la casa Navàs i les cases Rull i Gasull.

Passejant pels carrers de Reus, trobareu una infinitat d'edificis nascuts d'aquella etapa esplendorosa. Molts són obra de l'arquitecte reusenc més prolífic, Pere Caselles: les cases Tarrats, Sagarra, Punyed, Munné, Querol, Laguna, Vendrell... I així fins a comptar-ne una vintena! Caselles també va construir alguns dels edificis civils més destacats de la ciutat, com les Escoles Prat de la Riba, l'Antic Escorxador i l'Estació Enològica, actualment seu del Consell Comarcal del Baix Camp. També

són de gran interès la casa Serra i el Dispensari Antituberculós de Joan Rubió i Bellver, i la casa Bartolí de José Subieras.

Un centre psiquiàtric de categoria

Un dels edificis més bonics, però, és l'Institut Psiquiàtric Pere Mata. Domènech i Montaner en va iniciar la construcció el 1897 i en el primer dels onze pavellons projectats, el dels Distingits, ja va esgotar gairebé tot el pressupost. Aquest saló estava destinat als pacients més opulents, i l'arquitecte no va dubtar a ornamentar-lo tan copiosament que avui és digne de veure. Vitralls, mosaics, ferro forjat, murals... Una explosió decorativa que converteix el conjunt en la gran icona del modernisme reusenc.

INSTITUT PERE MATA

Ctra. de l'Institut Pere Mata, s/n. Reus
Tel. 977 33 85 65 | www.peremata.cat
Entrada general: 6 euros

1/ Innovació

L'Institut Pere Mata, un complex hospitalari amb diversos pavellons i bonics jardins, seguia les tècniques i les línies de teràpia més innovadores. Actualment encara és un centre d'atenció a la salut mental.

2/ Reus i Gaudí

Antoni Gaudí és fill predilecte de Reus, si bé cap edifici de la ciutat porta la seva signatura. Això sí, li ret homenatge amb el Gaudí Centre, l'únic centre d'interpretació dedicat a la vida i l'obra del genial arquitecte.

20/ MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA
[Tarragona, Tarragonès]

L'ESSÈNCIA DE TÀRRACO

MENTRE LES SEVES INSTAL·LACIONS SÓN OBJECTE D'UNA GRAN REFORMA, EL MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA (MNAT) CONVIDA ELS VISITANTS A DESCOBRIR UNA SÍNTESI DE LA SEVA COL·LECCIÓ AL MOLL DE COSTA DEL PORT DE TARRAGONA.

NO HI HA DUBTE QUE TÀRRACO, la ciutat de la Catalunya romana per excel·lència, és el millor lloc per descobrir com era la vida dels antics romans. Complementàriament a recórrer els seus vestigis a peu de carrer, el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona (MNAT) està ben farcit de peces que preserven l'essència d'allò que va arribar a ser, en temps d'August, una destacada ciutat romana.

La seu del MNAT, a la plaça del Rei, està involucrada en una important reforma, però això no significa que els visitants no puguin continuar gaudint del patrimoni romà tarragoní amb tota l'esplendor. Per això, des del 2018 la seva seu principal és el Tinglado 4, l'antiga Estació Marítima del Port, on es pot visitar l'exposició de síntesi **TÀRRACO/MNAT**. Dividida en vuit àmbits i amb una selecció de més de 200 objectes, la mostra repassa els vuit segles de la història de Tàrraco.

Hi trobareu restes arquitectòniques —columnes, estàtues, pedestals, inscripcions— recuperades del fòrum, del temple d'August, del teatre, de l'amfiteatre i d'altres espais públics de la ciutat. També una interessant mostra d'objectes quotidi-

ans, molts d'ells procedents de les luxoses domus i vil·les de la zona, amb interessants mosaics, pintures, ceràmica i joies, que us permetran descobrir com vivien els seus habitants.

Les altres seus

El MNAT també gestiona alguns jaciments i monuments arqueològics de la Tarragona romana. Són el Museu i Necròpolis paleocristians, un cementiri amb 2.000 enterraments d'entre els segles III i V; la Vil·la dels Munts, una residència aristocràtica destinada al lleure de les elits; el Conjunt Monumental de Centcelles, amb una cúpula coberta per un immens mosaic, i el Teatre romà, l'Arc de Berà i la Torre dels Escipions, el monument funerari més ben conservat de la ciutat.

MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA

Tinglado 4, Moll de Costa, Tarragona | Tel. 977 23 62 09
www.mnat.cat | Entrada general: 4 euros

1/ Mosaics

Dues de les peces més emblemàtiques del MNAT són els mosaics de la *Medusa* i dels *Peixos*. El primer decorava el paviment d'una domus de Tàrraco entre els segles II i III dC, i el segon una representació del fons marí del segle III, trobat a la vil·la de Cal·lípolis de Vila-seca.

2/ La nina de vori

La peça més entranyable del museu és una nina, una joguina articulada feta amb vori que va ser localitzada dins el sarcòfag d'una nena petita a la necròpolis paleocristiana.

3/ Sacrifici

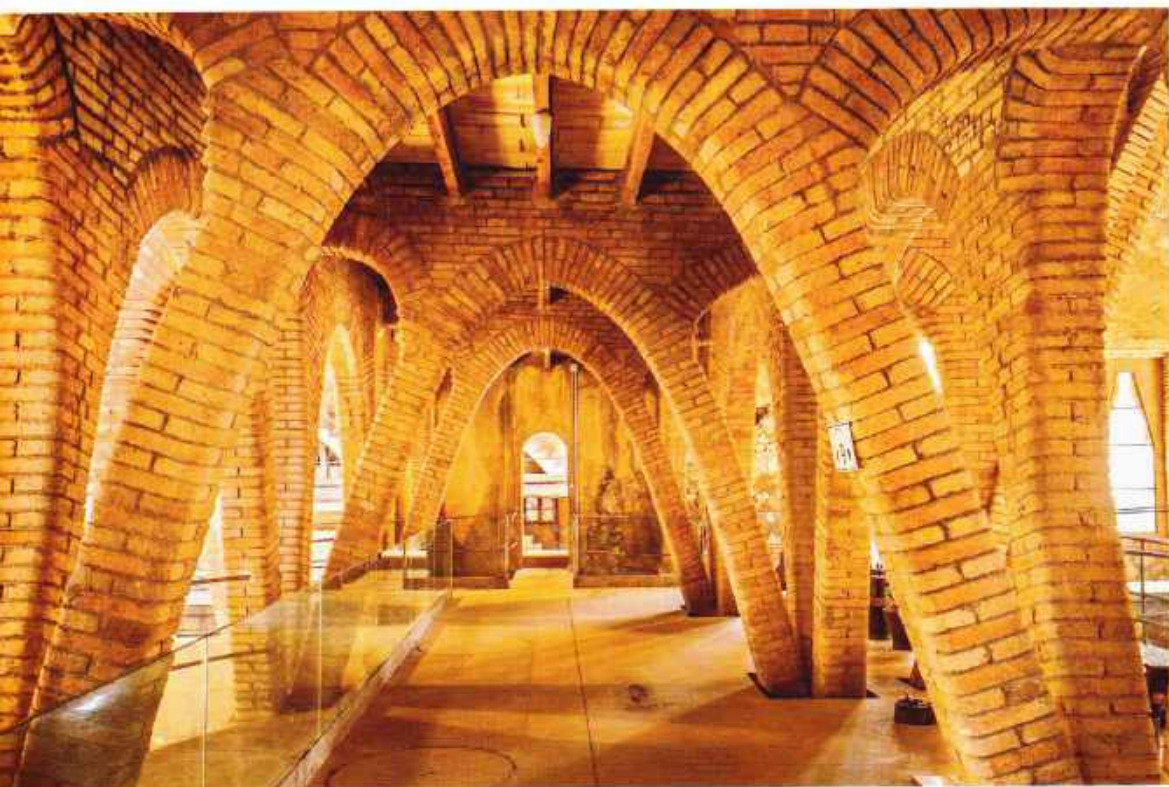
La temàtica del pare sacrificant el fill és present en moltes religions. A la Necròpolis paleocristiana de Tàrraco trobareu un sarcòfag amb el Sacrifici d'Isaac.

21/ CELLER COOPERATIU DEL PINELL DE BRAI
[El Pinell de Brai, Tarragonès]

EL TEMPLE DEL VI

PER LES GRANS DIMENSIONS DE LES NAUS, PER LA SENSACIÓ D'AMPLITUD I PER LA LLUM QUE ES FILTRA ENTRE ELS FINESTRALS, EL CELLER DEL PINELL DE BRAI ÉS CONEGUT POPULARMENT COM *LA CATEDRAL DEL VI*.

AL PRINCIPI DEL SEGLE XX es va posar de moda, als pobles vinícoles, construir cellers d'estil modernista. Era un moment d'auge econòmic i de revitalització de la pagesia catalana, gràcies a l'impuls de la Mancomunitat. Al Pinell de Brai, els pagesos i productors es van unir en una cooperativa agrícola i el 1917 van encarregar-ne la seu a Cèsar Martinell, deixeble de Gaudí i reconegut arquitecte d'altres cellers modernistes de la zona.

Entre el modernisme i el noucentisme

Martinell, en aquest clima de prosperitat i responent a l'ambició dels socis de fer gala d'un autèntic temple del vi, no va escatimar recursos a l'hora de projectar i construir el nou edifici. A l'interior de les naus, en comptes de sostenir la coberta amb fusta, ho va fer amb unes grans arcades parabòliques de maó, convertint el celler en un gran espai que recorda la planta d'una església. Hi va projectar tres naus contigües i dues més de transversals, les primeres des-

tinades a les tines i a l'elaboració d'oli, i les segones a l'elaboració de vi.

Des de l'exterior, a la façana es poden apreciar les tres naus amb unes boniques obertures d'obra de maó sobre les tres portes d'entrada. Un magnífic fris de ceràmica, obra del pintor Xavier Nogué, recorre tota la paret frontal, amb escenes de la verema, de l'elaboració del vi i del seu consum, embriagament inclòs. Per problemes de finançament, no es va col·locar fins al 1949. El resultat del conjunt és una de les obres més insignes de la transició entre el modernisme i el noucentisme i, sens dubte, una de les majestuosos *catedrals del vi*.

CELLER COOPERATIU DEL PINELL DE BRAI

Pilonet, 8. El Pinell de Brai
Tel. 977 42 62 34 | www.catedraldelvi.com
Entrada general: 5,50 euros

1/ Sobrenom

El celler del Pinell de Brai és per a molts la *catedral del vi* per excel·lència. El terme el va encunyar el poeta i dramaturg Àngel Guimerà per referir-se al celler de l'Espluga de Francolí, però aviat es va estendre a altres construccions similars.

2/ Del vi a la guerra

Durant la Guerra Civil, i en el decurs de la batalla de l'Ebre, el Celler Cooperatiu es va fer servir de polvorí. Els impactes de metralla encara són visibles en algunes parts de les parets i el terra.

3/ I de la guerra al vi

A partir dels anys vuitanta, l'elaboració de vi al Pinell de Brai va disminuir de manera notable. Actualment, la producció és reduïda i l'edifici es fa servir especialment per a finalitats turístiques. S'hi organitzen visites i tastos, i també hi ha un restaurant.

22/ MUSEU DE LES TERRES DE L'EBRE [Amposta, Montsià]

LA VIDA AL VOLTANT DE 'LO RIU'

L'EBRE ÉS FONT D'AIGUA I DE VIDA I VIA DE COMUNICACIÓ I DE TRANSPORT. EL RIU MODELA EL PAISATGE AL LLARG DEL SEU RECORREGUT, PERÒ TAMBÉ LA GENT QUE HI VIU. UN MUSEU DEDICAT A L'EBRE ENS CONVIDA A DESCOBRIR EL SEU RECORREGUT.

AL CENTRE DE LA SALA del Museu de les Terres de l'Ebre s'exhibeix orgullosa la muleta *Salvadora*, una barca de pesca plena d'història. Famosa vencedora de les regates de les festes majors d'Amposta, va sobreviure a la batalla de l'Ebre amb sis forats de bala i va servir fins al 1992 a Pepe Sapiña, l'últim pescador professional del riu. Construïda el 1912, en el seu primer trajecte va salvar dues persones d'ofegar-se, d'aquí el seu nom. És una de les peces més preuades del Museu.

Fa un bon grapat d'anys que l'antic Museu Comarcal del Montsià, a Amposta, va reinventar-se i va ampliar el seu abast territorial a la resta de comarques que formen la regió natural de les Terres de l'Ebre. Situat a les antigues escoles públiques Miquel Granell, el Museu de les Terres de l'Ebre es va convertir en un espai de conservació, interpretació i difusió de tot el patrimoni natural i cultural d'aquesta terra tan especial.

La seva exposició permanent s'estructura al voltant de tres àmbits: la natura, l'arqueologia i l'etnologia. Una primera sala explora la història de la zona, des del neolític fins a l'edat mitjana. A la

segona sala s'hi exposa una interessant col·lecció arqueològica que explica l'evolució de les diverses poblacions de les terres de l'Ebre i les transformacions socials, econòmiques i paisatgístiques que s'hi han produït al llarg de la història.

La memòria de l'Ebre

A continuació, la mostra *L'Ebre: camí d'aigua* explica la relació que els pobles riberencs han establert amb *lo riu* i com les seves aigües han modelat no només el paisatge, sinó també les persones i les formes de vida. Parla dels seus habitants, de la seva cultura, la seva vida quotidiana i les seves experiències. Un espai que, acompanyant-se d'objectes, fotografies i audiovisuals, reivindica la identitat i la memòria ebrenques.

MUSEU DE LES TERRES DE L'EBRE

Gran Capità, 34. Amposta
Tel. 977 70 29 54 | www.museuterresebre.cat
Entrada general: 2 euros

1/ Natura

El Museu de les Terres de l'Ebre custodia un fons increïble format per 35.000 objectes. Entre ells, una col·lecció d'història natural amb 15.000 registres i més de 130.000 exemplars d'espècies animals i vegetals que habiten aquesta zona del país.

2/ Arqueologia

La col·lecció arqueològica està formada per materials localitzats als jaciments de la zona i datats des del paleolític fins a l'edat mitjana. Al museu s'exposa material lític, enterraments neolítics, urnes i aixovars d'època ibèrica, àmfores de vi i llànties romanes...

3/ Etnologia

Embarcacions i eines de pesca, estris de navegació, objectes quotidians de la vida al riu... S'exposen com a part de la col·lecció etnològica, formada per 5.000 objectes d'un valor patrimonial i cultural incalculable.

ALBERT SAN ANDREU

23/ SANTUARI DEL MIRACLE [Riner, Solsonès]

NATURA I ESPIRITUALITAT

AL BELL MIG DEL SOLSONÈS, AL VOLTANT D'UNA PETITA BASSA, S'ALÇA UN CONJUNT QUE RECORDA L'APARICIÓ DE LA VERGE NENA A DOS VAILETS L'ANY 1458. EL MISSATGE QUE ELS VA TRANSMETRE VA QUEDAR PLASMAT EN EL SANTUARI DEL MIRACLE.

ERA EL 3 D'AGOST DEL 1458. Dos germans pasturaven el ramat al Prat de la Bassadòria quan se'ls va presentar la Mare de Déu sota la forma d'una nena. Els va parlar i els va donar un missatge: "Digues al poble que fassen processons e que les fassen devociosament, e ques confessen, e ques convertesquen, e que tornen a la part de Déu". Com van recollir les actes del procés canònic, l'aparició va despertar l'adoració d'aquella gent, que van aixecar una capella dedicada a la que van anomenar la *Mare de Déu del Miracle*.

D'aquella primera església se'n sap ben poc, però es coneix que a mitjan segle XVI va ser amplificada i s'hi va instal·lar el retaule renaixentista que es conserva a la capella del Santíssim, obra del pintor Pere Nunyes. L'edifici que coneixem avui

es va començar a construir el 1652, aprofitant un temps de gran esplendor i prosperitat.

El fet que l'església romanguí inacabada deixa de tenir importància quan entrem a l'interior i descobrim, presidint l'altar major, el magnífic retaule barroc del segle XVIII, una obra mestra de l'escultor Carles Morató. De grans dimensions, commemora l'aparició de la Verge Nena i és, sens dubte, la peça més destacada del conjunt.

SANTUARI DEL MIRACLE

Santuari del Miracle, s/n. Riner

Tel. 973 48 00 45 | www.santuarielmiracle.com

Entrada general: 5 euros

1/ Comunitat

El santuari del Miracle continua sent un centre de religiositat important i actiu. Actualment està gestionat per una petita comunitat de monjos procedent de Montserrat que viu al monestir benedictí.

2/ Espiritualitat

A banda de l'església i el monestir, el conjunt inclou la Casa Gran, un alberg del segle XVI que acollia els pelegrins, i un espai actiu d'acollida format per les cel·les i la Casa d'Espiritualitat, que rep visitants que busquen un lloc de retir, pau i reflexió.

3/ El Miracle

A la plaça del Santuari, al voltant de la qual s'estructura el conjunt, encara es conserva la Bassadòria, un petit estany obrat en pedra que és assenyalat com l'indret exacte on es va produir el miracle.

24/ MUSEU ARQUEOLÒGIC DE L'ESQUERDA [Roda de Ter, Osona]

ELS GUARDIANS DEL TER

LA SEVA POSICIÓ PRIVILEGIADA I LES POSSIBILITATS DEFENSIVES VAN CRIDAR L'ATENCIÓ DE LES MÚLTIPLES COMUNITATS QUE VAN OCUPAR AQUEST MEANDRE DEL RIU TER. TOTES VAN CONVERTIR L'ESQUERDA EN UN JACIMENT ÚNIC, AMB 2.000 ANYS D'HISTÒRIA.

VISTA DES DE L'AIRE, l'Esquerda impressiona. El riu Ter serpenteja al voltant d'un gran meandre elevat i espadat. Sobre la plana que s'hi forma, un increïble mirador natural, s'hi perceben les restes d'un poblat, presidides per una façana imponent amb aires decadents. Són les restes de l'església romànica de Sant Pere.

Avui, l'Esquerda proporciona una vista magnífica sobre el paisatge osonenc, però els antics pobladors tenien motius ben diferents per establir-se en aquest indret privilegiat. Un poblat de la tribu ibèrica dels ausetans va ocupar el lloc almenys des del segle VIII aC per les seves possibilitats de defensa i control del territori. Però no eren els primers, ni serien els últims. L'Esquerda va estar poblada successivament des del segle X aC fins al segle XIV dC, deixant evidències del bronze final, ibèriques, visigodes, carolíngies i medievals.

Entre els segles V i IV aC, els habitants ibèrics van fortificar el poblat amb una potent muralla de pedra seca i dues torres massisses. Destruint durant un incendi, el poblat es va reconstruir a partir del segle II aC, però poc després va ser

desocupat i va quedar abandonat fins a l'arribada dels visigots, al segle VII. Van aixecar una altra muralla, que els carolíngis reforçarien amb torres de planta quadrada cent anys després.

L'Esquerda medieval

La següent referència que tenim de l'Esquerda és una menció del segle X a una església romànica dedicada a Sant Pere i a una necròpolis de tombes excavades a la roca. Al seu voltant va anar creixent un poblat medieval fins que, l'any 1314, les lluites feudals i diversos incendis van obligar els habitants a abandonar-lo definitivament.

Avui, aquesta valuosa amplitud cronològica permet conèixer l'evolució urbanística de l'Esquerda durant més de dos mil anys.

1/ Roda Ciutat

Si passegeu per Roda Ciutat, l'antic nom del poblat, veureu cases i tallers al voltant d'una plaça i de l'església, tot protegit per la muralla. També hi ha un espai de magatzems i les restes d'un graner, un molí, una era i un paller.

2/ El Museu

A tocar del poblat hi ha el Museu Arqueològic de l'Esquerda, que explica la història del jaciment i dels treballs arqueològics que s'hi fan i exposa més de 300 objectes trobats durant les excavacions.

MUSEU ARQUEOLÒGIC DE L'ESQUERDA

Av. Pere Baurier, s/n. Roda de Ter
Tel. 93 854 02 71 | www.lesquerda.cat
Entrada general: gratuïta

25/ CIUTAT IBÈRICA DEL MOLÍ D'ESPÍGOL
[Tornabous, Urgell]

EL POBLE ILERGET A TORNABOUS

EL MOLÍ D'ESPÍGOL VA ARRIBAR A SER UNA CIUTAT DE REFERÈNCIA DEL POBLE ILERGET, FAMÍLIES IBERES DE LES TERRES DE PONENT. UN IMPORTANT CENTRE ECONÒMIC I POLÍTIC QUE VA ASSOLIR LA MÀXIMA ESPLendor ENTRE ELS SEGLES IV I III AC.

SITUADA SOBRE UN PETIT turó a la plana urgellenca, la ciutat ibèrica del Molí d'Espígol és un important vestigi del poder polític i econòmic que ostentava la tribu del poble ilerget pels volts del segle IV aC. Aquest grup habitava part de les actuals comarques de Lleida i les terres orientals de l'Aragó, i tenia a l'actual municipi de Tornabous una de les ciutats més pròsperes.

L'assentament va ser fundat al final de la primera edat del ferro, però va ser a partir de la segona meitat del segle VI aC que va començar a créixer fins a esdevenir la gran urbs que coneixem avui. Un *oppidum* o nucli urbà fortificat protegit per una potent muralla i diverses torres defensives, amb una trama urbana complexa i organitzada. Carrers, places, habitatges, un temple amb una gran façana de deu metres, canalitzacions per al transport de l'aigua i un camp de sirges. Els habitants es proveïen de l'aigua d'una bassa annexa de la qual avui no queda ni una gota.

L'economia del Molí d'Espígol es basava, principalment, en l'agricultura i la ramaderia. La ciutat va assolir la màxima esplendor entre els segles

IV i III aC, quan va experimentar un gran creixement i va expandir el seu territori fora murs, amb la construcció de barris suburbans al nord. En aquells temps, sembla que va desenvolupar una intensa activitat com a centre econòmic d'un extens territori, abans de ser abandonada, al voltant del 200 aC, a conseqüència de la Segona Guerra Púnica.

La ruta dels pobles ibers

Aquest jaciment forma part de la Ruta dels Ibers, una iniciativa del Museu d'Arqueologia de Catalunya per donar a conèixer els principals jaciments ibèrics del territori català. Els seus set itineraris corresponen a set tribus ibèriques i recorren disset jaciments museïtzats.

CIUTAT IBÈRICA DEL MOLÍ DE L'ESPÍGOL

Camí de Santa Maria, km 1, Tornabous

Tel. 977 63 83 29 | www.patrimoni.gencat.cat

Entrada general: 3 euros

1/ Atanagrum

Algunes hipòtesis apunten que el Molí d'Espígol podria correspondre a la mítica Atanagrum, una ciutat destruïda per Gneu Escipió durant la Segona Guerra Púnica que va ser descrita per Titus Livi com la capital dels ilergets.

2/ Indíbil i Mandoni

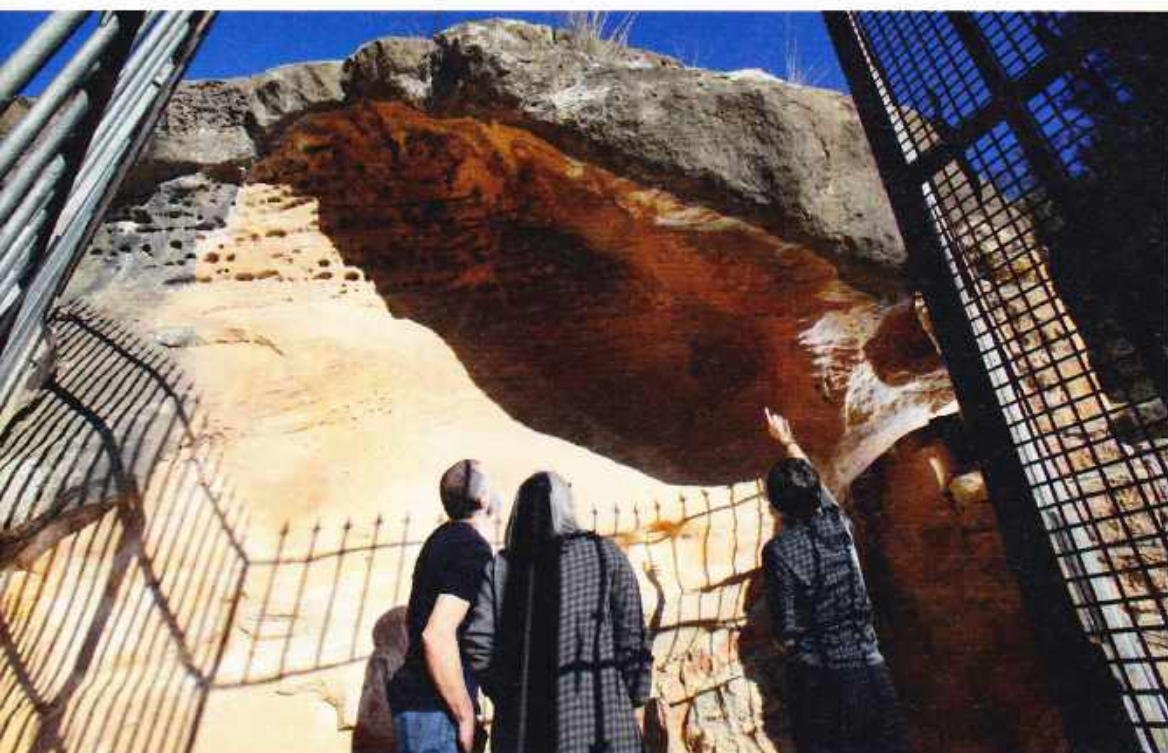
Al centre d'acollida de visitants es pot veure l'audiovisual 'Atanagrum', que explica la història dels cabdills ilergets, Indíbil i Mandoni, que van liderar la defensa dels ilergets durant la Segona Guerra Púnica entre Roma i Cartago.

26/ CONJUNT D'ART RUPESTRE DE LA ROCA DELS MOROS DEL COGUL
[El Cogul, Les Garrigues]

L'ABRIC DEL CULTU DIVÍ

ELS NOSTRES AVANTPASSATS VAN PLASMAR SOBRE LA ROCA DELS MOROS 10.000 ANYS DE CREENCES, COSTUMS, RITUALS I ESCENES QUOTIDIANES. I NO NOMÉS LES SOCIETATS PREHISTÒRIQUES, TAMBÉ LES IBERES I ROMANES HI VAN DEIXAR EMPREMTA.

CEFERÍ ROCAFORT I JULI SOLER devien recelar dels rumors, però van decidir acostar-se al Cogul de totes maneres. Els veïns parlaven d'unes misterioses inscripcions pintades en una roca. Poc es devien imaginar, aquest tàndem format per un excursionista i un geògraf, que el 1908 es convertirien en els descobridors del primer conjunt d'art rupestre documentat científicament a Catalunya. Les pintures de la Roca dels Moros es troben en una gran roca assentada a la riba del riu Set, en una cavitat de tres metres de profunditat formada a l'interior d'un abric natural.

Les dones de Cogul

Les i els primers artistes van ser les darreres societats caçadores recol·lectores, que entre el VIII i el V mil·lenni aC van plasmar dibuixos que s'inscriuen en l'art llewantí, un estil de caràcter naturalista propi de l'arc mediterrani. Notablement diferents són les pintures dels grups neolítics que van ocupar la zona posteriorment, entre el V i el II mil·lenni aC. Ells van representar les seves creences amb traces més simplistes, corresponents a l'art esquemàtic.

L'element més singular del conjunt és l'escena central, en la qual es representen diverses figures femenines. També apareix la figura d'un home nu amb el sexe exagerat. Aquestes imatges, úniques dins l'art rupestre de l'arc mediterrani, destaquen tant per la seva factura tècnica, com per la seva temàtica i han donat a les pintures de La Roca dels Moros ressò internacional. Sembla que estaria relacionada amb el culte a la fertilitat o una escena de la vida quotidiana on les dones simplement es relacionen entre elles i parlen.

Al costat de les pintures hi ha prop de 260 signes gravats en alfabet ibèric i llatí. Molts són incomprendibles, però en un s'hi llegeix *Secundio votum fecit* ('Secundi va fer un vot'), fet que reforça el caràcter ritual de la balma, fins a les èpoques ibèrica i romana.

ROCA DELS MOROS DEL COGUL

Camí del Cogul a Albagés, km 1. El Cogul
Tel. 672 445 990 | www.monuments.mhcat.cat
Entrada general: 4 euros

1/ L'art llewantí

Les pintures del Cogul són un dels millors exemples d'art llewantí, un estil d'art rupestre propi de l'arc mediterrani que es va estendre per la façana oriental de la península Ibèrica a partir del final del paleolític.

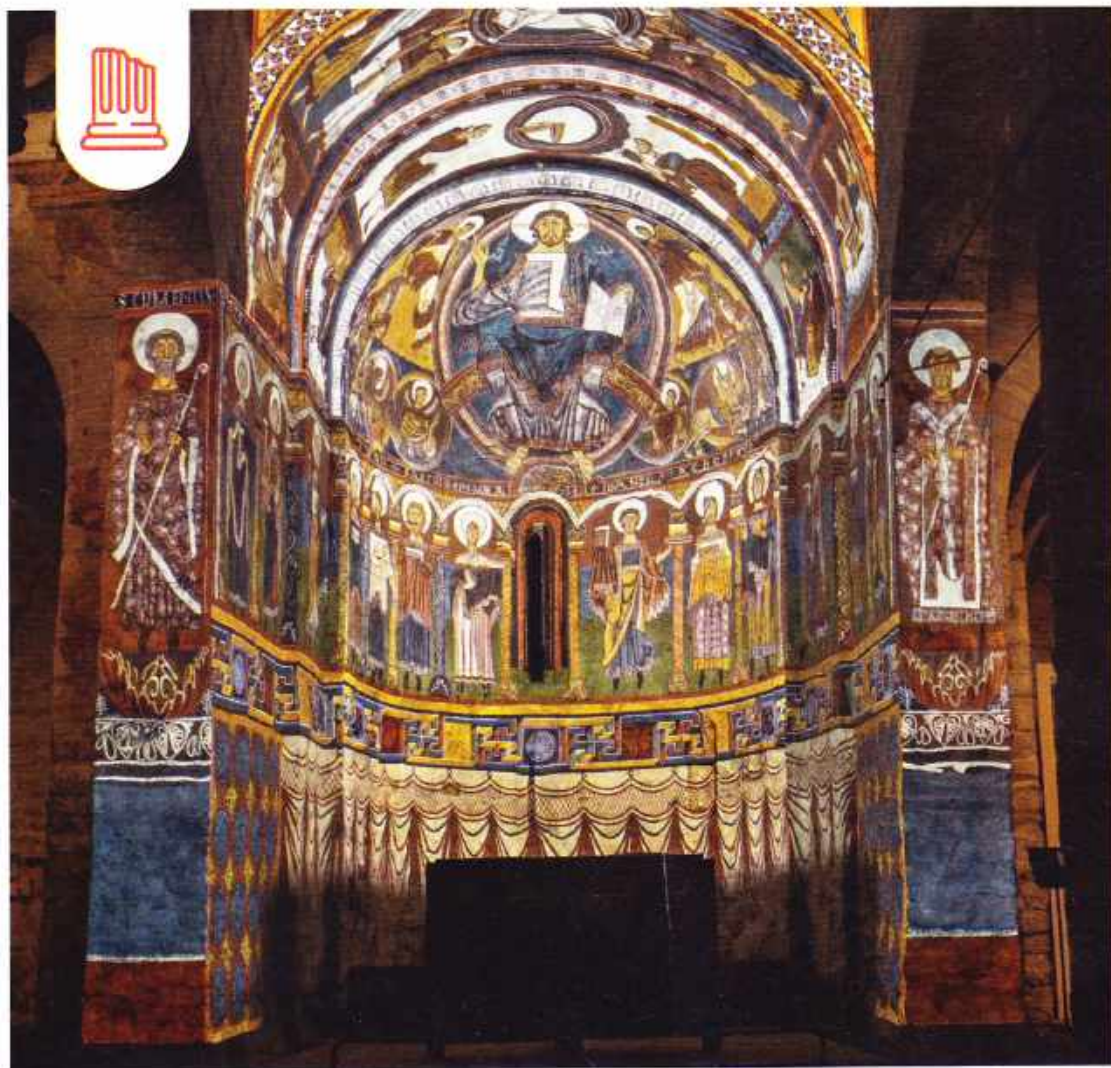
2/ Els traços

Els artistes prehistòrics solien dibuixar escenes amb figures humanes i animals, majoritàriament de color vermell. Amb el temps, les pintures llewantines d'estil naturalista van evolucionar cap a un estil més esquemàtic, caracteritzat per signes i símbols abstractes.

3/ Patrimoni mundial

L'art rupestre de l'arc mediterrani de la península Ibèrica està format per 757 jaciments, entre els quals la Roca dels Moros del Cogul, que van ser declarats patrimoni de la humanitat per la UNESCO l'any 1998.

ELI MAQUILL

27/ ESSLÉSIES ROMÀNIQUES DE LA VALL DE BOÍ I EL PALLARS JUSSÀ [Alta Ribagorça, Pallars Jussà]

ROMÀNIC ENTRE MUNTANYES

EL PIRINEU ÉS LA LLAR INDISCUTIBLE DEL ROMÀNIC CATALÀ. LES SEVES VALLS CONSERVEN UN PATRIMONI ARQUITECTÒNIC ÚNIC, EXCEPCIONALMENT PUR, PROTEGIT PER LES MUNTANYES I PERFECTAMENT INTEGRAT EN EL MEDI NATURAL.

LA HISTÒRIA DEL PIRINEU català no s'entendria sense l'art romànic, símbol indiscutible dels seus paisatges muntanyencs. És en aquestes terres on s'ha conservat millor l'essència d'aquell estil que va arribar a Catalunya a partir del segle XI. Nombrades esglésies disseminades pel territori fan del Pirineu una font inesgotable de passejades.

El conjunt d'esglésies i ermites de la Vall de Boí, un llegat excepcional del romànic llombard, n'és l'exemple més conegut. Inscrit en la llista de patrimoni mundial per la UNESCO, concentra en un espai molt reduït nou joies mil·lenàries que treuen l'alè: Sant Climent i Santa Maria de Taüll, Sant Joan de Boí, Santa Eulàlia d'Erill la Vall, la Nativitat de Durro, Sant Feliu de Barruera, Santa Maria de Cardet, Sant Quiric de Durro i l'Assumpció de Còll.

El Pallars Jussà també té personalitat romànica. L'estrella és la Canònica de Santa Maria de Mur, construïda al segle XI i famosa per les pintures, arrencades ara fa cent anys. Però tampoc no us heu de perdre les esglésies de Santa Maria de la Cinta, a Llimiana, i de Sant Esteve d'Abella de la Conca, o les petites esglésies de Sant Vicenç de Capdella i Sant Martí de la Torre de Capdella, dues joies del romànic rural de la Vall Fosca.

CENTRE DEL ROMÀNIC DE LA VALL DE BOÍ

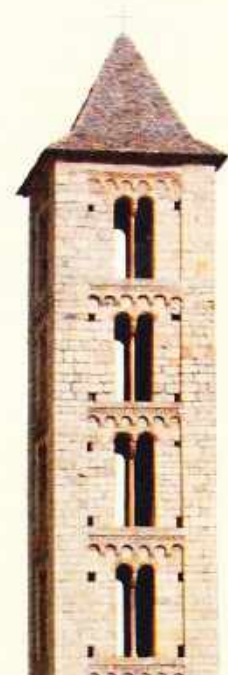
Carrer de Batalló, 5. Erill la Vall
Tel. 973 69 67 15 | www.centreromantic.com
Entrada general: a partir de 2 euros

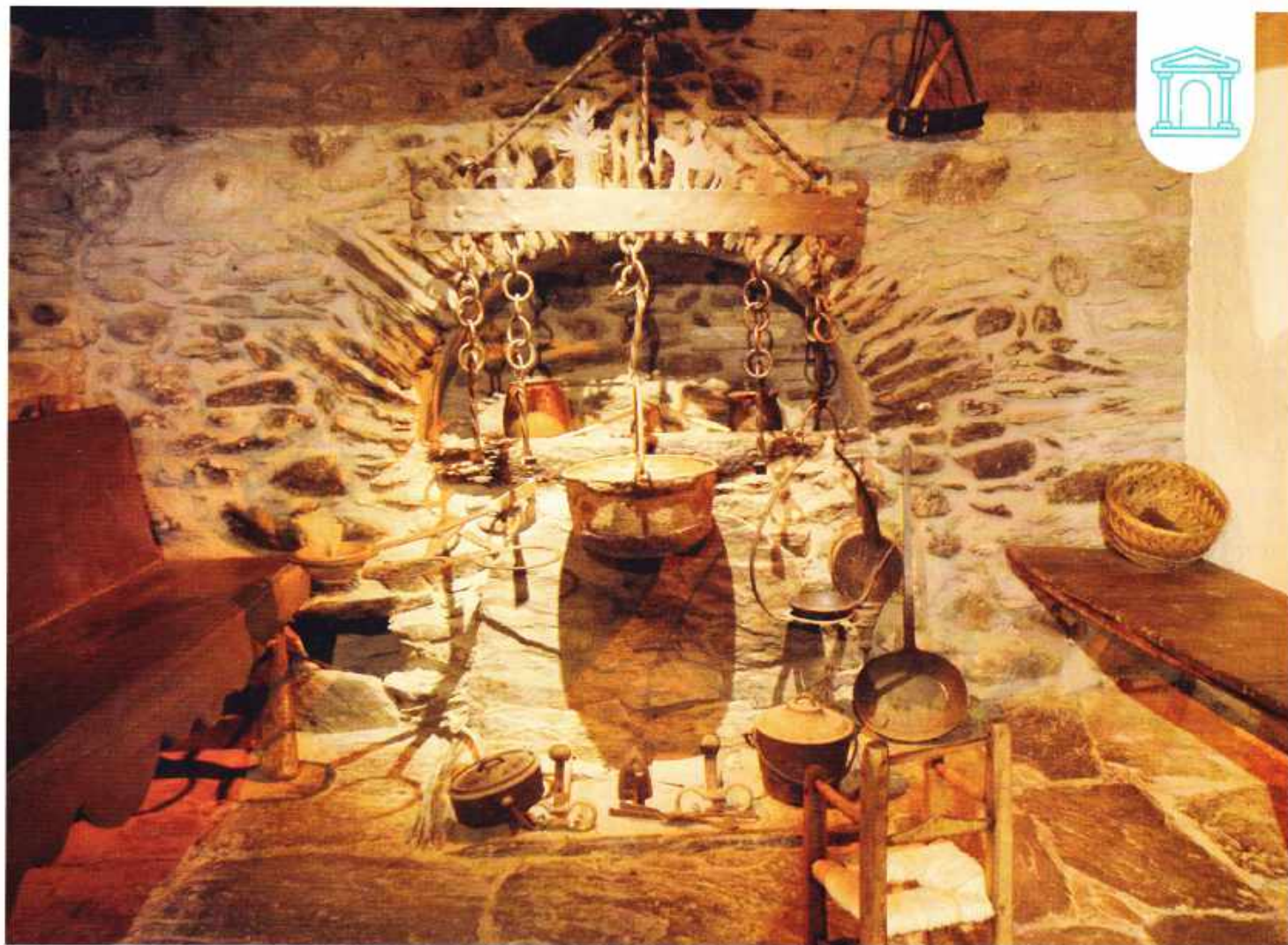
1/ Maiestas Domini

L'església de Sant Climent de Taüll és la més representativa de la Vall de Boí. El seu Pentocràtor [imatge] és una de les escenes més icòniques del romànic català. L'original es conserva al Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), però a l'església es pot veure la totalitat de les pintures gràcies a una espectacular projecció virtual.

2/ 'Strappo' al Pirineu

Tot va començar el 1919, quan l'absis de Santa Maria de Mur va ser arrencat i venut als Estats Units. Immediatament, la Junta de Museus va organitzar l'arrencament de la resta de murals (amb la tècnica de l'*strappo*) i el seu trasllat a Barcelona per salvar-los del tràfic d'art.

28/ ECOMUSEU DE LES VALLS D'ÀNEU
[Esterri d'Àneu. Pallars Sobirà]

BENVINGUTS AL PIRINEU!

LA MILLOR MANERA DE CONÈIXER UN TERRITORI ÉS ENDINSANT-S'HI DE PLE, ENTRANT A LES CASES, PARTICIPANT EN LES SEVES FORMES DE VIDA I IMPREGNANT-SE DE LA SEVA CULTURA. ÉS AIXÍ COM LES VALLS D'ÀNEU ES MOSTREN ALS VISITANTS.

AQUEST NO ÉS UN EQUIPAMENT qualsevol. A diferència dels museus tradicionals, no ocupa un edifici concret, ni té una única exposició permanent. Està, igual que les valls que representa, disseminat pel territori aneuenc. Una casa típica, una formatgeria, esglésies romàniques, búnquers... Són alguns dels centres patrimonials que vertebraren l'Ecomuseu de les Valls d'Àneu.

I és que no hi ha millor manera de donar a conèixer la realitat social, cultural i natural d'aquestes terres que de primera mà, de forma activa i profunda, visitant les cases, els tallers i el patrimoni. El projecte va sorgir de les transformacions que la societat rural del Pallars Sobirà va experimentar a mesura que avançava el segle XX. Lluny de voler perdre les seves formes de vida

tradicionals, el 1994 es va fundar un equipament destinat a recuperar, conservar i difondre el valuós patrimoni de la vida a pagès de la vall.

El centre neuràlgic del conjunt és la Casa Gasia, una llar típica del segle XVIII que es conserva tal com era en els orígens. Les seves sales conviden a viatjar en el temps i a conèixer com vivien les famílies, com eren els antics oficis i com es desenvolupava la vida domèstica.

ECOMUSEU DE LES VALLS D'ÀNEU

Camp, 22-24, Esterri d'Àneu

Tel. 973 62 64 36 | www.ecomuseu.com

Entrada general: 4 euros

1/ Experiències

El plat fort de l'Ecomuseu són les activitats: visites teatralitzades, rutes, tallers... A la formatgeria La Roseta de Gavàs no només hi descobrireu com elaboren formatge, també podreu acompanyar en Jesús a pasturar el ramat!

2/ Radials

Altres espais són les esglésies de Sant Pere del Burgal, Sant Joan d'Isil, Sant Julià d'Unarre i Santa Maria d'Àneu, el conjunt de Son i els búnquers de la Guingueta d'Àneu.

ÍNDEX

COMARQUES GIRONINES

Ciutat ibèrica d'Ullastret
Ullastret, Baix Empordà. 06

**Parc Arqueològic de les Coves
Prehistòriques de Serinyà**
Serinyà, Pla de l'Estany. 07

Monestir de Ripoll
Ripoll, Ripollès. 08

Castell de Montsoriu
Arbúcies, la Selva. 09

Callis jueus de Besalú i Girona
Garrotxa i Gironès. 10

Museu de la Pesca
Palamós, Baix Empordà. 11

Museu d'Art de Girona
Girona, Gironès. 12

ÀMBIT METROPOLITÀ

Ciutat romana de Baetulo
Badalona, Barcelonès. 13

Esglésies de Sant Pere
Terrassa, Vallès Occidental. 14

**Museu Nacional de la Ciència
i de la Tècnica de Catalunya**
Terrassa, Vallès Occidental. 15

Museu Nacional d'Art de Catalunya
Barcelona, Barcelonès. 16

Museu d'Història de Catalunya
Barcelona, Barcelonès. 17

Museu d'Arqueologia de Catalunya
Barcelona, Barcelonès. 18

PENEDÈS

**Museu d'Arqueologia
de Catalunya**
Olèrdola, Alt Penedès. 19

Casa Museu Pau Casals
El Vendrell, Baix Penedès. 20

Museus de Sitges
Sitges, Garraf. 21

CAMP DE TARRAGONA

Reial Monestir de Santes Creus
Aiguamúrcia, Alt Camp. 22

Cartoixa d'Escaladei
La Morera de Montsant, Priorat. 23

**Modernisme de Reus.
Institut Pere Mata**
Reus, Baix Camp. 24

**Museu Nacional Arqueològic
de Tarragona**
Tarragona, Tarragonès. 25

TERRES DE L'EBRE

Celler cooperatiu de Pinell del Brai
El Pinell del Brai, Terra Alta. 26

Museu de les Terres de l'Ebre
Amposta, Montsià. 27

COMARQUES CENTRALS

Santuari del Miracle
Riner, Solsonès. 28

Museu Arqueològic de l'Esquerda
Roda de Ter, Osona. 29

PONENT

Ciutat ibèrica del Molí d'Espígol
Tornabous, Urgell. 30

**Conjunt d'art rupestre de la Roca
dels Moros del Cogul**
El Cogul, les Garrigues. 31

ALT PIRINEU I ARAN

**Esglésies romàniques del Pallars
Jussà / Vall de Boí.** 32
Pallars Jussà - Alta Ribagorça

Ecomuseu de les Valls d'Àneu
Esterri d'Àneu, Pallars Sobirà. 33

STAFF

som la cultura de tots

Editor Sàpiens
Jordi Creus

Directora Sàpiens
Clàudia Pujol

Coordinació
Maria Coll

Redacció
Carla Galisteo

Correcció Lingüística
Bet Kamal

Directora art
Natalia Mazzarella

Disseny
Albert Bernat

Maquetació
Joan Aguiló

Infografia
Lokartogràfica

Fotografia de portada
Rafael López-Monné

Coordinació de publicitat
Ester Rius

Impressió
Rotimpres

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

JORNADES EUROPEES DE PATRIMONI

**Gaudeix de la Festa Major
del patrimoni cultural de Catalunya.
Portes obertes i activitats gratuïtes.**

**9, 10, 11
d'octubre
2020**

**Generalitat
de Catalunya**

**Millions
de futurs**

GAUDEIX DEL
PATRIMONI CULTURAL DE CATALUNYA
AMB ELS CINCSSENTITS

maia lópez-monné

CATALUNYA
és **CASA**
TEVA

Generalitat
de Catalunya

7,5

Milions
de futurs

patrimoni.gencat.cat/ambelscincsentits

